KÖLE HANI

İLHAN TARUS

YEDİTEPE

Kapak kompozisyonu: Avni Arbaş
Kapak baskısı: Sanat Basımevi

İLHAN TARUS

Köle Hanı

(Resimler: Avni Arbaş)

YEDİTEPE

YAYINLARI

YEDİTEPE YAYINLARI: 35

(Posta Kutusu 77, İstanbul)
Ankara caddesi No. 54, Kat II

Bu kitap 1954 yılı mayıs ayında İstanbul'da Kutulmuş Basımevinde dizilmiş ve basılmıştır.

BİRKAÇ SÖZ

Altıncı hikâye kitabım olan «Köle Hanı» nı Türk okuyucularının gözleri önüne sevinçle sunuyorum. Bu münasebetle birkaç satırlık bir yazı yazmayı uygun buldum.

Şahsımdan ve kendime ait fikirlerden söz açmayı pek sevmediğimi arkadaşlarım bilirler. Bu fikirlerin, ancak başkalarını da ilgilendirebilecek soydan olanlarını saklamaktan da hazzetmem. Hattâ bunun bir vazife olduğna kaniim. Ancak bu fikirlerin gerek yazı ile, gerek sözle ifade edilenleri, bugüne kadar bana bir miktar takdirin ve sevginin yanısıra, epeyce kin de kazandırdı. Nereden geldiğini bilemediğim bir huyun durmadan depreşen tesirine uyarak fikirlerimi ve görüşümü olduğu gibi, açıkça, eksiksiz ve artıksız olarak ortaya atmayı, aşağı yukarı bir ka-

der olarak, kabullendim, çekinmeden de uyguladım. İşte bu yüzden birçoklariyle kötü - kişi oldum. Bunu kalabalık okuyucularımın vakit vakit bana kadar uzanan bilgileriyle ispatlamak elimdedir.

Oysaki toplum hayatımızın her safhasında olduğu gibi, edebiyat ve sanat alanımızda da bir çeşit kollayıcılık, karışık ve dolanık siyasetçilik, karşılıklı ince hesapçılık ve alışverişçilik revaç bulmuş durumdadır. Bu hastalığı kitapların öğrettiği esaslara ve kurallara göre aydınlatıp izah etmek mümkündür ama, hem uzun sürer; hem de yeri burası değildir.

Edebiyat ve sanat hayatımızda hislerimizden tamamiyle sıyrılmayı, hâkimler gibi tarafsız ve duygusuz olmayı istiyecek kadar saf değilim. Ancak mensup olduğumuz milletin kaderi, yarını ve zararı, kazancı ile doğrudan doğruya ilgili bir konu üzerinde, tamamiyle seyyal, temelsiz, gelişi güzelci ve eyyamcı olmayı da tehlikeli bulurum.

Düşünmeli ki biz, okuma yazma çağına yeni yeni giren bir milletin çocuklarıyız. Memleketimizin gerçeklerinden tam mânasiyle habersiziz. İçimizden birkaçının ortaya attıkları, bize sevdirdikleri, bugünkü şöhret ve mevkilerine de temel olarak yerleştirip oturttukları şeyler, sadece kaderin sevkiyle önlerine çıkan, hayatlarına karışan veya gözlerinin önüne serilen olaylardan ibarettir. Bu olayların altında yatan zihnî ve sosyal saikleri görüp sezen, ortaya vuran tek kişi görülmemiştir bugüne kadar, bu gidişle görülmiyecektir de.

İşte yine huyum tuttu. Ama doğru bildiğim sözü söylemekten beni kim alıkoyabilir? Edebiyat dergilerinde, sayfalarında, kitaplarda ve sözlerde geçen, hep gerçeklerin dışa vurmuş gölgesidir. Gölgelerin üstünde dimdik duran şeyi, onu, onun içini ve özünü veren çıkmamıştır.

Müsterih olunuz dostlarım, ben de onlardan biriyim, müsterih olunuz ve birkaç dakikacık beni dinleyiniz:

Bir hayaller dünyası içinde, biribirimizi aldatarak, biribirimize dayanarak, yürümiye çalışıyoruz. Boşunadır arkadaşlar. Bilmeden, sebeplere ve ilcalara varmadan, hâdiseleri izah yetkisini elde etmeden ne şiir yazabileceğiz, ne de hikâye. Hele roman, hiç.

Peki bunun düzelmesi çaresi yok mu? diye soracaklar çıkabilir. Bunların, bugünkü edebiyat hamuru içinde yoğrulanlardan ziyade, aydın okuyucular arasından çıkması daha çok muhtemeldir. Çünkü onlar, yazarlar kafilesine katılanların ve hamur içinde ağdalaşmıya başlıyanların topundan daha aydınlık şekilde müşahede ve izah kabiliyeti gösteriyorlar. Edebiyatımızda ve sanat dünyamızda okuyucu ve seyirci kalabalığının, yazıcı ve yapıcı kalabalığından daha yetişkin olması sebebi de buradadır.

Beni bağışlıyarak, hoş görerek dinliyecekseniz, sözüme biraz daha devam edebilirim: Niçin yenilerin kuvvetli olanlarına değil de, zayıf olanlarına önem ve yer veriyorsunuz, bunu izah edebilir misiniz? Niçin kurduğunuz derneğe girmek istemiyenleri kötülüyor, kundakçılıkla itham ediyorsunuz? Niçin telif hakkı istiyen yazarı hor görmek istidadındasınız? Neden sizler ve bizler, evet, hepimiz, birkaç isim üzerine çöreklenmekte fayda görüyoruz? Bıraksak, patron babamızdan ve imkânlı ağabeyimizden miras kalan kuvveti, biraz da gençler kullansa? Not verme hususunda kendi görüşümüzü, kendi takdir hakkımızı biraz gevşetip etrafımızdakilere de bulaştırsak? Birbirimizden duyup bellediğimiz adlar üzerinde fâsit daireler kurup bıktırıcı rondlar oynamıya son versek artık? Bunun çıkar bir yol olmadığını anlasak?...

Benim fikrim, ne olursa olsun, karşılıklı müsamaha ve sevgiyi hiçbir zaman elden bırakmamaktır. Yargı ve tenkitlerimizde özel gocunmalarımızın ve bir türlü unutamadığımız hâtıralarımızın etkisi yerine, bilgili ve isabetli ölçmelerimizin etkisini koymıya çalışmalıyız. İşimize gel-

miyen veya düşünüşümüze, gidişimize uymıyan davranışları ve o davranışların sahiplerini, yumuşakça ele almıya alışmalıyız. İnsafla muhakeme etmeliyiz ki, onun düşüncesinin ve tavrının da, en aşağı bizimki kadar mâkul, bir sebebi olabilir. Elimize bir fırsat geçti diye, kısa zamanda ölüme mahkûm bir sinir depremini mazlum okuyucu kütlesine yüklemiye ne hakkımız var?

Kendi görüş ve düşünüşümüzün en doğru görüş ve düşünüş olduğu kanısını zihinlerimizden söküp attığımız dakika, kurtuluşa doğru iyi bir adım atmış olacağız. Bunu yapmak, bugün eleştirme yazısı yazanlar için çok zor olacaktır. Çünkü bu çeşit yazıları yazanlarm çoğu, akademik tahsillerinin en kısasını bile bitirmemiş, memleket realitelerine varacak bilgi ve görgüyü edinmemiş, hele insanlara ve olaylara bir zihnî açının, bir felsefî sistemin konrolü altında bakmak icabettiğini dahi anlıyamamış gençlerdir. Bu gençler, galiba en geniş meydan ve en kolay yazı çeşidi olarak eleştirmeciliğe hevesleniyorlar. Bilmedikleri bahislere girmeleri ve bilmedikleri mefhumlar üzerinde kısa kısa sözler etmiye heveslenmeleri, eleştirmeciliğin belli başlı bir kültür seviyesine varmayı gerektirdiği hususunda olsun bir kanaate varmış bulunmalarmdandır. Bu seviyeye varmadıklarını biliyorlar da, arasıra kulaktan dolma, hattâ kulağa çalınma kitap ve hayat görüşleri sokmıya çalışıyorlar yazılarına... Boşunadır. Bu yazıları okuyan aydın okuyucular, bıyık altmdan gülüyorlar ve eleştirme işinin daha bir müddet, bizzat kendileri tarafından yapılması lâzım geldiğini düşünüyorlar.

Edebiyata hak ettiği haysiyeti ve ciddiliği kazandırmalıyız. Eğer bunu yapamazsak, otuz, kırk yıl önce, o zamanın yazılarına ve yazarlarma gösterilmiş, bizlerden de esirgenmiş olan dikkat, ilgi ve itimadın son zerrelerini de kaybetmiş olacağız. Büsbütün kendi aramızda, eni konu bir edebiyatçılar ailesi halinde toplanıp dedikodu ile va-

kit geçireceğiz.

Hepimizin hatâları vardır. Hislerimizden sıyrılmak kolay değildir. Bunu kitap karıştırarak, dünyayı anlamıya çalışarak başarabiliriz. İşin zor tarafının daha büyük zevki, daha büyük şerefi olduğunu anlamak için yıllara olduğu gibi idrâke de lüzum vardır. İnsanları yüzyıllardır tesiri altında tutan gerçeklerden ve zorlardan uzak kalmayı menfaatlerimize daha uygun buluyorsak, hiç değilse eleştirme, yargılama ve inceleme gibi çocukluğa tahammülü olmıyan heveslerden korkmalı, uzaklaşmalıyız.

Şunun için ki, koskoca bir millet gözlerini bize çevirmiş, ne yapacaklar, ne yazacaklar, ne söyliyecekler diye bekliyor.

İLHAN TARUS

MERDİVENDE İNSAN VAR

KATLARININ HER BİRİNDE bir aile oturan, sıvaları yukardan aşağı dökülmüş, sokağa bakan pencerelerinin çoğu kâğıtla sıvanmış, koskocaman bir bina. Arkadaşımın, akşamdanberi anlata anlata bitiremediği bir aileyi ziyarete gidiyoruz. Bu aile, bir erkekle bir kadından, bir de köpeklerinden mürekkep. Ayrıca sayısı her gün değilse bile, her hafta değişen, sekiz yaşla kundak arasında tahavvül gösteren çocukları bulunuyormuş. Bu akşam tek odadan ibaret olan bölmelerinde kaç çocukla karşılaşacağımızı, buna göre de oturacak yer bulup bulamıyacağımızı kestiremiyoruz.

Ağır kütükten yontma, yağmursuz havada bile sırıl sıklam, simsiyah bir kapıdan giriyoruz. Toprak bir avlu,

çok tepede, belki üç kat tepede açılmış bir değirmi delikten ışık alıyor. Hemen sağımızda, seyyar merdivenlerden birinin yirmi ayak yukarda bir oda kapısına dayatılmış ve birkaç çivi ile çakılmış olmasından doğma, seyrek basamaklı bir merdiven. Merdivenin dar, aralıksız ve çürük ayaklarından bir takımı noksan ve tam yarı yolda, eni boyu birer metre, bir sahanlık.

Apartmanın birinci katına çıkılmıyor, daha aşağıda, hemen basamağa yapıştırılmış, alçak bir kapı var. Tıkırdatıyoruz:

«Kim var orada?»

«Yabancı değiliz, aç kapıyı Nail!»

«Vay benim bülbül sesli, şeker dilli arkadaşım. Sen misin?»

Çürük kanat çatırdıyarak açılıyor ve kafası pervazın çok üstünden eğilen korkunç suratlı bir adam, dünyanın en mesut gülüşiyle yüzümüze bakıyor.

Arkadaşım beni tanıtıyor:

«Aziz arkadaşlarımızdan biri. Senin evini görmiye lâyık. Seveceksin!»

Korkunç adam kenara çekiliyor, iri dişlerini örtmeden içeri sesleniyor:

«Toparlan karı, mümtaz misafirlerimiz geliyor...»

Tatlı bir aydınlığın içinde, ilk önce, gözüme görünen, kadın. O da çok uzun boylu, kokusu ta uzaktan vuruyor. Siyah mı siyah saçlı, buruşuk yüzlü, tek gözü hafifçe kapanmış. Bir saniye için bize bakıyor, sonra etraftaki tencere, tabak, oturak, biberon gibi şeyleri, kollarına doldurarak, kaldırıyor. Kapının ağzından odanın karşı duvarına kadar uzun, geniş bir demir karyola uzanıyor. Daha oturmadan bu karyolanın kabarık, girinti çıkıntıları içinde, üç veya dört kundağın kıpırdadığını farkediyoruz. Arkadaşım sokuluyor, bakıyor:

«Bu akşam kısmetin açık, Nail!» diyor.

«O senin kısmetinmiş. Ben de nedir diyordum akşamdanberi karıya... Seversin yavrucukları... Hele geçin, şöyle oturun!»

İki duvar dibi boyunca sert minderler uzatılmış ve ot yastıklar dizilmiş. Arkadaşım şarap şişesiyle kıyma paketini usullacık hanımın eline sıkıştırıyor:

«Kusura bakma yenge» diyor «geç kaldık biraz.»

Kadın, iki siyah çukurun içinde alev alev yanan kömür gibi gözlerini hiç kırpmadan mırıldanıyor:

«Ziyanı yok! Teklif mi var aramızda? Siz buyurun. Ben şimdi gelirim.»

Kapının dışında kayboluyor.

Karyolanın yere kadar sarkan kırmızı kasnak işlemeli, kirden kararmış, ötesi berisi delinmiş örtüsü, aralanıyor, ıslak bir burunla uykulu iki göz görünüyor. Arkadaşım gene gülüyor:

«Gel bakalım Flor, çoktan görüşemiyoruz. Gel yanıma...»

Küçücük burnun arkasından uzun, lekesiz kahverengi tüylü, başı yere eğik, kuyruğu havaya dikilmiş bir köpek çıkıyor. Arkadaşımın ayaklarını, dizlerini kokluyor.

«Büyümüş senin Flor, Nail!»

«Yaşıyan büyür be kardeşim. Ya büyür, ya göçer, gider. Sen şimdi onu bırak da, bu kadar zamandır nerelerdeydin, onu anlat.»

«Dünya hali be Nail, Anadolu'da, şurada, burada dolaşıp duruyoruz işte. Ekmek parasının peşinde. Dün geldim. Yarın gene yolcuyum. Ama önümüzdeki yazı hep burada geçireceğim.»

Arkadaşım bunları anlatırken, ev sahibinin, hep bana baktığını hissediyorum. Ama ben karyoladaki çocuklara bakıyorum. Bunlar, mahallede karınca gibi kaynıyan sokak kadınlarının acemi saatlerinde peydahladıkları çocuklar. Burada bakılıyor, büyütülüyor. Kimisi üç gün,

kimisi altı yaşına kadar kalıyor. Anasının durumuna bağlı. Kimse çocuğunu al, götür, demiyor. Anadan süt parası istiyen de yok. Eve, gün olur ekmek girmez, ama sütçü lüzumlu tayını aşağıdaki kapının ardına bırakır. Parası emindir. Bu süt kabının üstünden, sabahın beşinden akşamın üçüne kadar, yüz elli kişi atlar. Çürük merdivenleri tırmanırlar, üst katlara çıkarlar. Merdivenler ikinci kattan itibaren düzelir, sağlamlaşır, hattâ güzelleşir. Mal sahibi, hiç kira vermiyen Nail'e sıkıntı çektireceğim diye, bu yamama odanın merdivenini çökertmiye çalışır. Yukarki kiracılar da tahammül eder buna...

Alt kattan köfte kokuları esmiye başladığı zaman, Nail ayaklandı:

«Bir şey getirmedin mi?»

Arkadaşım gülüyor:

«Getirdik anam, getirdik. Ama senin hanım, galiba köfte ile beraber verecek.»

«Hımmm... Hanımdır gâvurun kızı, hanımdır! Yirmi senedir sırrına eremedim meretin...»

Oda kapısının dışında, merdivenlerde, durmadan ayak sesleri patırdıyor. Çocukların bu gürültüde uyudukları derin uykuya şaşıyorum. Nail anlatıyor:

«Alışıktırlar, Bey kardeşim» diyor. «Top patlasın uyanmazlar. Biz artık her yaşta çocuğun mütehassısı olduk. Bir yaşına kadar, karnını doyur, altını temizle, yatır, Hiç korkma, ne uyanır, ne ağlar, ne hastalanır»

Koyu kırmızı, yer yer pamukları fırlamış yorganın orta yerinde, üç kabarık, hafif hafif inip çıkıyor. Yüzleri örtülü.

«Nefes alacak yer bırakmamışsınız» diyorum.

«İstemez. İyi süt bulabilirseniz, nefesin iyisini midesinden tedarik eder. Zaten böyle yerde nefes alması pek doğru kaçmaz.»

Gerçekten yanık yağ kokusunun altından terle kirin

karıştığı, bunaltıcı bir koku esiyor odada. Flor, arkadaşıma sokuluyor. Gözlerini onun yüzüne dikmiş, denizden dönmüş evlâdını seyreden, buruşuk bir ana hali içinde.

«Flor da gençleşmiş, sen de gençleşmişsin Nail... Galiba mes'utsun.»

İri elini çenesiyle pos bıyıkları üzerinde dolaştırıyor, geniş geniş, kolay kolay gülüyor:

«E, Yaradana bin şükür. Yuvarlanıp gidiyoruz işte.»

Koca bir beyaz tabakla, deminki kadından çok daha uzun, çok daha güzel bir kadın içeri giriyor. Umulmıyacak bir çabuklukla karyolanın altından, getirdiğimiz şişeyi çıkarıyor. Ayakları açılır kapanır bir sini iskemlesi önümüze konuyor. Şimdi hafif bir pudra kokusu da var.

Nail kadının gözlerine bakıyor:

«Ekmek?»

Gözden kaçmıyacak şekilde donuyorlar. Ama Nail çabuk toparlanıyor, ayağa kalkıp karyolanın ayak ucundan elini sokuyor, içi oyulmuş, safi kabuk, bütüne yakın bir ekmek çıkarıyor:

«Flor buna dokunmamıştır» diyor «bugün toktu.»

Arkadaşımla, Asmalımescit meyhanelerinin birinde, ikindidenberi konuştuklarımızı hatırlıyorum. Nail şişeyi açıyor:

«Otur hanım» diyor.

«Oturmıyayım Nail. Çocukları kaldıracağım. Çiş vakti.»

«Otur!»

Kadın, gözlerimin içine bakarak, karşımıza oturuyor. O zaman, odanın tek iskemlesinin, çoktan karşımıza, sofranın mukabil tarafına konmuş olduğunu farkediyorum.

Nail, bir taraftan bardakları dolduruyor, bir taraftan da kadınla konuşuyor:

«Sabahat geldi galiba.»

«Evet. Zilzurna sarhoş gene.»

«Ne yaptın? Savdın mı?»

«Hiç hali yoktu. Yatırdım.»

Nail, dışarı doğru fırlayan gözleriyle ona bakıyor. Çok yavaş, âdeta tatlı bir sesle:

«Erkendi be karı» diyor «barınamıyacak.»

Kadın kırmızı dudaklarını ıslatarak şarabı içiyor.

«Efendim» diyor Nail «bu kadınlar, çok para kazandıkları zaman, çocuklarını unuturlar. Hiç para kazanmadıkları zaman da, hatırlamak işlerine gelmez. Ama temelli vaz geçerler mi? Yooo... Ya ne zaman gelirler? Ne zaman süt parası getirirler? Ne zaman kundakların başında göz yaşı dökerler? Ceplerinde üç veya dört lira bulunduğu zaman!»

«Kim bu Sabahat, Nail?»

«Sabahat işte! Basbayağı Sabahat! Nah, şu duvar tarafındakinin anası!»

Parmağiyle karyolayı gösteriyordu:

«Git, çantasını karıştır, yüzde yüz, iki buçukluğu bulursun. Halbuki geçen yaz, sonra sonbahar, bir defa bile uğramadı. Çünkü Nazilli'li hacıağanın yüzlüklerini saymakla meşguldü. İşi vardı, işi... Ha karı? Hey gidi keratanın karısı deee... Aslandır, aslan... Dişi aslan... Bakmaz bile kimin çocuğu olduğuna. Bakmaz yaşına, yüzüne, kundağına... Kucağına alır, koparabilirsen kopar artık...»

Kadına bakan gözleri, ılık, bayıltıcı, morfin gibi el ayak kesici idi.

Dışarda gürültüler oldu. Merdivenden birkaç kişi çıkıyordu galiba. Nail yerinden fırladı, oda kapısına çarptı, gürledi:

«Hey! Yavaş olun! Merdivende insan var!»

Gürültü, bıçakla kesilmiş gibi, durdu. Bir iki dakika sonra, fısıltı halinde «Merhaba Nail... Merhaba abi...»

Sabaha karşı ayrılırken, bize de, dostça aynı ihtarı tekrarladı.

KÖLE HANI

Merdivenlerin yarı yolundaki küçük sahanlıkta, kızıla boyalı gür saçlarını basamaklardan birine serip uyumuş, yusyuvarlak bir kadın gördük.

Nail yukardan bağırıyordu:

«Haydi uğur ola... Uğur ola... Yaza beklerim.»

1952

BİR MAKİNENİN GÖZYAŞLARI

AMERİKA'DAKİ SERGİDEN

sana bir hediye getirmeyi, daha yolda giderken, transatlântiğin kamarasında düşünmüştüm. Kocaman bir aynanın karşısında ve yumuşak bir ipek divanın içinde, ezberden bir hediye düşünmenin garabetini hesaplıyamamıştım. Bunu sonradan anladım. Ezberden hediye, mutlak bizim bildiğimiz şeylerden birisi olabilirdi. Bizim bildiğimiz şeyleri, bizim memlekette pek âlâ bulabilirdim. İstiyordum ki, sana getireceğim hediye, yepyeni alel acayip, ve hem değerli olsun! New York kulelerinin dibine çıktığımız gün, serginin açıldığı gün, hep bunu düşündüm. Seni severim bilirsin! Maksadımı da anlatmıştım.

Nihayet, günün birinde, bir paviyonda, zihnim durdu, gözlerim karardı ve «Buldum! Buldum!.» diye bağır-

mıya başladım. Bereket pek kalabalık yoktu. Yanımdakiler de bizim hemşeri çocuklardı. Dik dik yüzüme bakıp gülümsediler!.

Bu paviyonda «makine-adamlar» satılıyordu. Hizmetçi buhranının şiddetle hüküm sürdüğü bir diyarda, bundan daha yeni, daha acayip, hem daha değerli bir şey olamazdı.

Tezgâhta duran simsiyah saçlı ve yemyeşil gözlü bir kıza sokuldum:

«Affedersiniz matmazel», dedim, «kaça bunların tanesi?»

Aldığım cevap karşısında kulaklarıma inanamadım. Kız, bizim hizmetçilerin altı aylık maliyetine müsavi bir para istiyordu. Derhal keseye davrandım, ve dolârları saydım.

Para işi bittikten sonra kız gişenin üstünde duran kovan gibi bir şeyin içine doğru eğildi. Bir şeyler söyledi. Derhal beyaz gömlekli bir adam meydana çıktı.

Kendisini takdim etti:

«D. B. N. makine - adamlar fabrikası mühendislerinden Franklen King!»

«Ne istiyorsunuz?» dedim.

«Satın aldığınız roboto'nun hangi dilde konuşmasını arzu ettiğinizi soracaktım. Lisan cihazının ona göre tanzimi için fabrikaya talimat vereceğiz.»

Biraz ürkmekle beraber, bozmadım:

«Türkçe!» dedim. Mühendis tekrar bir selâm çaktı ve adresimi de aldıktan sonra ortadan kayboldu.

Üç gün sonra oteldeki odama, bir sabah saatinde girdiğim zaman, ortada up uzun yatan bir sandık buldum. Üstünde bir mektup. Açtım okudum... «Sayın bay,» diyorlardı, «memleketinizde makine-adamı monte etmek üzere mühendislerimizden biri size refakat edecektir. Kendisinin seyahat masrafı tamamen müessesemize ait olduğun-

dan bu hususta bir güna endişeye düşmemenizi, yalnız hareket tarihinizi, hereketinizden iki saat evvel, firmamıza telefonla bildirmenizi rica ederiz. Saygılar...»

Öylece hareket ettik. Herif vapurda bir defa yanıma geldi, kendisini tanıttı. Sonra barda, yüzme havuzunda şurada burada vaktini geçirdi, görünmedi bile...

Geldik İstanbul'a. Hediyeyi senin eve nakletmeden evvel bir kere bizde deneyelim, bir yanlışlık olmasın, diye düşündüm.

Mühendis, Aksaray'ın eğri, büğrü sokaklarında otomobil sarsıldıkça fena halde rahatsız oluyor, ingilizcede şimdiye kadar işitmediğim kelimeler homurdanıyordu. Tabiî aldırmadık.

Bizim dede yadigârı kapı tokmağına, gözlüklerinin altından, garip garip baktı. Kanat açılıp da annem yanında yabancı birisiyle geldiğimi görünce «A... Dur dur oğlum ben çekileyim!..» dedi. Biraz sonra bizim makine adamı taşıyan kamyon da sökün etti. Amerikalı, sedirin üzerine uzanmış, kahvesini içiyordu. Motor gürültüsünü işitir işitmez, «All Right» diye bağırarak ayaklandı. Hamallar sandığı dar merdivenlerden kan ter içinde yukarı çıkardılar. Kapaklarını söktüler. Pamuklar içinde, envai türlü irili ufaklı yedek parçaları ile, bizim hediye ortaya çıktı.

Uzatmıyalım; mühendis hemen o akşam, yol yorgunluğuna aldırmadan ve yemek bile istemeden, işe başladı. Biz onu sofada bırakarak yemek odamıza çekildik. Üç aydan beri hasretini çektiğim çoluk çocuğumla beraber ilâ bir taama başladık. Yalnız benim küçük oğlan muttasıl yerinde kımıldanıyor,

«Baba, ne var sandıkta?.. Nedir o?..» diye sualler soruyordu. Kızım, bilirsin ya, on iki yaşındadır. Bakıyordum, o da meraklanmıyor değildi. Fakat mektepte makine adamlar hakkında azçok malûmat sahibi edildiği için, demin

sandık açılırken verdiğim kısa izahat ile iktifa etmiş görünmüyor, fazla malûmat istemeyi kendine yediremiyordu. Karım, her zamanki gibi:

Aman sen de,» demişti. «Buldun buldun da bunu buldun, hediye diye getirecek...»

Annem, dudağının kenarında hep o tatlı tebessüm, sanki benden daha iyi biliyormuşçasına, küçüğe makine adam hakkında mütemadiyen izahat veriyordu.

«Yavrum, artık yemeğini ye, bırak şunu, birazdan ne olduğunu göreceğiz. Makineli adam işte!. Hani ablanın taş bebekleri yok mu!.. Ya!.. Hadi benim cici yavrum, al bakayım çatalını eline!.. Oh!..»

Ben onlara Amerikada gördüklerimi anlatırken saatler de gelip geçmiş. Vakit gece yarısını bulmuş. Karımın gözü duvardaki saate ilişince!

«Ayol saat bir olmuş! Kalkıp baksana gâvur dışarda ne iş görüyor!»

Yerimden fırladım, sofaya çıktım. Fakat o anda gördüğüm manzara karşısında tüylerim ayağa kalktı, dizlerimin bağı çözülüyor sandım. Makine adam, sofanın ortasında, pırıl pırıl parlıyan çelik gövdesi ve içinde bin mumluk yeşil projektörler yanan iri göz delikleri ile bana bakıyordu. Olduğum yerde mıhlanıp kaldığımı gören çoluk çocuk koşuştular. O saniye içinde karım keskin bir çığlık atarak yere yuvarlandı, Annem.

«Amanın dostlar, yetişin!..» diye feryat ederek merdivenlere doğru atıldı.

Kızım titriyerek ellerime sarıldı.

Yalnız oğlan, evet, o kahraman, sofada büyük annesinden aldığı malûmata dayanarak kuvvetli adımlarla makine adama doğru gitti. Önünde durarak elini uzattı.

«Hoş geldiniz Bay makine adam!» dedi.

Bir şilep vincinden çıkıyormuş gibi takırtılı, gıcırtılı çelik sesleri işittik. Makine-adam çocuğa doğru eğildi, ko-

caman parmaklı demir elini uzattı ve heybetinden umulmıyacak derecede tatlı ve yumuşak sesiyle:

«Teşekkür ederim, hoş bulduk küçük arkadaş!.» dedi.

Çocuk biraz şaşırmıştı. Başını bize çevirdi. Gözlerinde korku kıpırdıyordu. Artık ona cesaret vermek lâzımdı. Kendimi topladım, ileriye bir adım atıp gözlerimi robotunun parlak gözlerine doğru kaldırdım.

«Beni tanımadınız mı?» dedim.

«Hayır efendim, galiba ilk defa müşerref oluyoruz. Mühendis Franklin King biraz evvel burada idi. Artık bu evde hizmet edeceğimi bana tembih ederek gitti. Rahatsız etmemek için size veda edemediğinden dolayı teessürlerinin tebliğine memurum.»

Ne hale geldiğimi tasavvur edersin. Aklımın yerinde olup olmadığının pek farkında değildim. Fakat korku, onun bu dev cüssesi, bu çelik gövdesi, bu korkunç ışıklı gözleri önünde duyduğum korku, beni yerimde tutuyordu. Bir anda, makine-adamdan evvel bu evin ne rahat, ne sakin, ne korkusuz ve endişesiz bir yuva olduğu düşüncesi kafamın içinde şimşek hızı ile geçti. Onun arkasından bu meşum Amerika seyahatinin, beni buna sevkedenlerin, orada gördüğüm güzel şeylerin gölgeleri, birbirini devirerek, uçuştular. Ve bir saniyenin sonlarına doğru gözümün önünde yükselen bu insan azmanı demir külçe, üzerime doğru yürüdü. Ayaklarımın altındaki tahtaları çatırdatarak, ta burnumun dibine kadar geldi, eğildi.

«Emirlerinizi sıhhat ve sadakatle ifa etmiye çalışacağımdan emin olabilirsiniz efendim! dedi.

Bir türlü kendime gelemiyordum. Karım arkamda boylu boyunca yatıyordu. Kızımın parmakları ceketimin eteğine kenetlenmişti. Aşağıdan bir sürü kadın, erkek, çoluk, çocuk sesleri geliyordu. Oğlum, ellerini arkasına bağlamış, hayretle, onu seyrediyordu. Bütün bunları görüyordum, işitiyordum, fakat hiçbir yerim kıpırdamıyordu. Ol-

duğum yerde donmuş gibi idim.

Gözlerimi açtığım zaman kendimi bir yatakta buldum. Sağa sola bakındım. Uzaktan beyaz önlüklü bir kadın koşa koşa yanıma geldi.

«Geçmiş olsun,» dedi, «şiddetli bir kriz geçirdiniz!»

Hastanede imişim. Anlattıklarına göre makine-adamın karşısında uzun müddet dayanamadan, ben de karımın yanına devrilmiş ve kendimden geçmişim.

Ne ise efendim, bir iki gün istirahatten sonra eve döndük. Bir de ne göreyim?... Bizimkiler roboto ile can ciğer, kuzu sarması olmuşlar. Annem bile ona bir evlât gibi ısınmış. Adını da Demir koymuşlar.

«Demir su getir!.. Demir sofrayı hazırla!.. Demir bulaşıkları yıka!.. Demir aşağı, Demir yukarı!..» Şaştım kaldım.

«İyi amma,» dedim, «Demir bizim malımız değil. Ben onu bir arkadaşa hediye diye getirdim.»

«Yooo» diye bağırdılar. «Yooo, imkân yok vermeyiz. Hem o da gitmek istemiyor. Biz söyledik de katiyen razı olmadı.»

Buna inanmadım. Benim oğlan «Demir, hey Demir,» diye bağırdı. Bir dakika sonra sofradan takırdılar koptu. Kafasını eğerek içeri girdi. Beni görünce:

«Hoş geldiniz efendim,» dedi. «İnşallah tamamen iadei afiyet etmişsinizdir.»

«Teşekkür ederim Demir!»

«Estağfurullah.»

«Seni başka bir eve götürmek istiyorum. Esasen Amerikadan seni bu maksatla satın almıştım. Ne dersin?»

«Benim asıl sahibim ve halikim olan muhterem, yüce mühendis Franklin King, bana burada hizmet etmeyi emretmiştir. Onun sözünden dışarı çıkamam. Esasen o uzaktan beni daima nezaret altında bulunduruyor. Ne yapsam görür, ne söylesem işitir, ne düşünsem bilir, Mü-

hendis Franklin King gece vakti, kara taş üzerinde, kara karıncanın ayak sesini duyar!.. Ondan korkarım. Beni affediniz!»

«Ne?» diye bağırarak ayağa kalktım. Fakat aklım çabuk başıma geldi. Tekrar oturdum.

«Pek âlâ, nasıl istersen» dedim.

Esas itibariyle benim malım olan bir mahlûkun bana karşı gelmesine kızmakta haklı idim. Fakat onun itikatlarına müdahale etmenin de pek mâkul bir iş olmıyacağı muhakkaktı. Senin bu emsalsiz hediyeden mahrum kalmaklığının işte hakikî sebebi budur! Bana darılmadın ya!...»

★

Dostumu gık demeden dinlemiştim. Doğrusu hediyenin bana vâsıl olmaması pek hoşuma gitmedi de değil!.. Neme lâzım, bilmediğimiz, görmediğimiz şeylerin evimizde işi yok! Fakat merakım da artmıştı, hani makine-adamın macerasına dair malûmat istiyordum. Arkadaşım devam etti:

«Demir artık ailemiz efradından biri olmuştu. Yemiyor, içmiyor, uyumuyor, kızmıyordu. Yalnız ayda bir defa bizden 24 saat izin istiyerek odasına kapanıyor, küçük bir tulumba ile vücudunun ötesindeki berisindeki deliklere, büyük bir dikkatle, makine yağı sıkıyordu. Senede bir defa da akümülâtörünü doldurtmak lâzımmış.

«E, ya hayatı? Hayatı nasıl geçiyor?»

«Bas bayağı bir insan gibi... Hesaplı, normal, sakin ve ihtirassız bir insan gibi... Zavallı Demir!»

«Ne o?.. Demir'e bir şey mi oldu?»

«Başlamışken şu hikâyenin sonunu getireyim. Ne diyordum?.. Ha... azizim, bizim roboto, evsaf ve seciye itibariyle bütün insanlardan üstün sayılabilirdi. Kalbsiz fakat zeki idi. Takdirsiz, muhakemesiz, fakat ölçülü idi. Hiçbir his, hiçbir tesir onun kafasındaki cetvel tahtalarına ve

kadınları yılanlaştıran vicdan, onun hendesesine sığmazdı. Uykuyu tatmadığı için yorgunluk ve cinsiyet olmadığı için namussuzluk nedir, bilmiyordu. Ekmeğe ihtiyacı olmadığından riya, ve mükâfat beklemediğinden inhina bilmiyordu. Daima düz bir hat üzerinde ve muttasıl riyazî düsturlara göre adım atıyor, hiçbir zaman acımak, ağlamak, gülmek sevinmek denilen geçici heveslere kapılmıyordu.

«Mükemmel gazete okurdu. Kafasındaki plâklarda türlü lisanların kelimeleri, kaideleri, hattâ nidaları ve sesleri kayıtlı idi. Rakama, hesaba ve müsbet telâkkilere sığan her şeyi biliyordu. Zaten felâketini hazırlıyan başlıca sebep de bu oldu ya...»

«Felâketini mi?.. Ne oldu allah aşkına?.»

«Söyliyeceğim. efendim, gazete okuması bir illet haline gelmişti. İşlerini bitirdikten ve bizi yatırdıktan sonra odasına çekiliyor, lâmbasını söndürüyor ve müthiş gözlerindeki ışıkları bir ingilizce veya almanca gazetenin üstüne dikip, saatlerce hareketsiz kalıyordu. Annem sabahları erken kalktığı için ekseriya, onu bu vaziyette buluyordu.

«Bir gün, güzel bir yaz günü, akşam üzeri, bizim bahçeye nazır balkonda oturuyorduk. Karımın elinde bir örgü, kızımın kucağında bir ders kitabı vardı. Ben gözlerimi ağaçlara ve çiçeklere kaptırmış, düşünüyordum. Birden bire Demir'i, elinde bir ingilizce gazete ile, balkonun kapısında gördük.

«Hayır ola Demir» dedim, «ne var gazetede?.. Havadisler nasıl?»

O, gözlerini kâğıdın üstünden bana çevirdi:

«Harb devam ediyor efendim. İngiltere'de, Fransa'da, Almanya ve Sovyet Rusya'da silâh fabrikaları durmadan çalışıyorlar. Her gün bu memleketlerde kırk milyon kişi, on altışar saat, mermi, top, tüfek, tank ve mitralyoz imal ediyorlar. Harb masrafı günde elli milyon İngiliz lirasını buluyormuş. Bütün dünyadaki aç insanların adedi üç yüz

milyonu bulduğuna göre, eğer harb masrafları olmasa, her gün bu insanlara birer Türk lirası nisbetinde yardım yapmak mümkün olacak demektir!»

Karım örgüsünü dizlerine bıraktı. Kızımın kitabı elinden kaydı ve gözleri robotonun kafasına çevrildi. Ağaçlar hışırdıyordu ve sert bir rüzgâr, çiçekleri birbirine karıştırıyordu.

O sırada robotonun arkasında annemin beyaz başı göründü. Hepimizin yüzlerimize dikkatli dikkatli baktı. Sonra gözlerini ona çevirdi...

«Ne var Demir,» dedi, «ne oldu?..»

«Hiç hanımefendi, basit bir taksim ameliyesi yaptık da...»

Fakat hayretle hepimiz ayaklandık. Demir'in ışıklı gözlerinden iri iri damlalar fışkırıyor ve çelik yanaklarına akıyordu. Çok geçmeden sallandı ve müthiş bir gürültü ile yere yuvarlandı.

Bir elektrik mühendisi komşumuz vardı. Geldiği günden beri Demir ile alâkadar oluyordu. Ona haber yolladık. Geldi, baktı. Anlaşıldı ki kafasının içindeki gliserin kutusu patlamış, içindeki mayi dışarı sızmış. Komşu, tamiri mümkündür filân dedi. Fakat ev halkından hiçbirisi buna taraftar görünmedi.

Ve Demir'i, ağır bir külçe halinde, bodrumun bir köşesine attık.

1939

ODACI NAMZEDİ

SARI BIYIKLI HIRPANİ KIyafetli adam kapıdan başını uzattı. Kristal camlı masanın üstündeki kâğıt yığınına eğilmiş olan şefin de, o sıra, nasılsa kapıya bakacağı tuttu:

«Gene mi sen?»

Sarı bıyıklı adamın sarı gözleri şöyle konuştu:

«Müsaade et ağabey, darılma, hoş gör. Bu kapıdan başka yerde ümidim kalmadı. Ne olur, iki kelime söyle. Sıram geldi mi, gelmedi mi?»

Fakat şef, gene nasılsa, bugün kızgın değildi. İçinden de bir müsamaha, bir yumuşaklık rüzgârı esiverdi:

«Gelsene içeri, girsene... Neye öyle kapıdan bakıyorsun?»

Sarı bıyıklı adam kapıyı gövdesine göre biraz daha ara-

ladı, bir adım atıp ellerini göbeğinin üstünde kenetledi, şefin yüzüne bakıp bekledi. Kapının dibinde oturan eski müstantik Halil Bey'le biraz ilerisinde, köşede oturan Mustâ Bey, gözlüklerinin camını şefe doğru parlatarak kıpırdadılar. Sokağın ışığı adamın yüzüne vuruyordu. Halinde bir cesaret, bir hak istemiye hazırlanır gibi tavır, bir kendine güveniş peydahlandı, denebilirdi. Ama gene de şefin konuşmasını bekledi. Öteki, iri kalıbını oynattı, piposunu dişlerinin arasına sıkıştırdı, ve sarı bıyıklı adamın önüne doğru giderek, mühim bir şey söyliyecekmiş gibi, durdu:

«Doğrusu,» dedi, «senin böyle ikide bir gelip odacılık istemene aklım ermiyor. Geçen gelişinde, arkandan arkadaşlara da söyledim ya, ben sana bu işi yakıştıramıyorum. Halinden, tavrından...»

Adam, söz kesen ve söz kesmiye karar veren bir insan gibi değil de, söz sırası kendisine gelmiş bir insan gibi:

«Ne yaparsın beyim», dedi, «dünya bu...»

«Yok ama, dünya, hepimizin dünyası... Bak biz, şunun şurasında, yıllarca mektep sıralarında dirsek çürütmüş, bunun sayesinde ekmek parası kazanıyoruz. Devlete hizmet ediyoruz. Ama sen, koskocaman adam, hem de akıllıya benzer, elinden iş gelire benziyen adam, aylardır gelip, odacılık istiyorsun.»

«Eeee beyim...»

«Yok ama, bunun ucunda ne var, biliyor musun? Elbet bilirsin. Otuz günden otuz güne, elli dört lira altı kuruş... Bu senin ekmek parana bile yetmez. Belki evlisin de...»

«Söyledim ya, üç de çocuk. Günde dört ekmek yeriz.»

«Gördün mü ya? Eder yüz yirmi kuruş. Ayda otuz altı lira. Geriye kalanla..»

Gene o sakin tavırla şefin sözünü kesti:

«Eeee.. Nâparsın bey, dünya bu..»

Şefin için için kızmıya başladığı belliydi. Daha doğrusu bunu, yalnız etraftaki memurlar anlar gibi oldular. Hattâ

adamın hıncını çıkarmıya bile karar vermiş olabilirdi. Yere doğru bakarak:

«Hafta sekiz, gün on dokuz, bu merdivenleri çıkıyorsun, bu kapıyı aralayıp içeri bakıyorsun ve muamelesi tamamlanmış her şeyleri bitmiş odacılar sırasındaki yerini anlamıya kalkıyorsun. Sana geçen hafta da söyledim. Tam on iki kişi bekliyor. On üçüncü sensin. Halbuki..»

«Hayır beyim, ben yalnız..»

«Yok dinle, Halbuki ayda bir, bazan iki ayda bir, bazan da üç ayda bir sözüm yabana biri ölecek de... veya daha yüksek bir para bulup ayrılacak da... Oh babam oh... Gel dedim, sana, bul buluştur, yüz lira kadar bir sermaye tut. Toptancı Hal'inden, sabah erkenden dört sandık portakal al.. Dikil Kızılayın karşısına... Tanesine beş kuruş ekleyip sat. Öğleyin tamamdır.. Yüzlük bir sandıkta beş lira kâr. Sonra git keyfine bak. İstersen işi büyütür, bir işporta kurarsın. Para kazanırsın. Halbuki...»

«Hayır beyim, ben yalnız buraya müracaat...»

«Senin aklın hâlâ burada... İlle odacılık.. İlle bu yarı aç çalışma kapısı.. Bir defa kafana girmiş. Kemali yüz lira bunun yahu, yüz lira. Eski çamaşırlarını Hergele Meydanına yığsan, çıkarırsın yüz lirayı... Baştan o bile çoktur, yetmiş beş yap, elli yap.. Fakat yap. Müteşebbis ol biraz.»

«Esasına bakarsan bey, ben postahaneye de istida verdim. Sonracığıma, efendime söyleyim, tekaüt sandığında da bir hemşeri...»

«O hep aynı masalı anlatıyor.»

Müstantik Halil Bey'e dönüp elini silkeledi:

«Girmiş kafaya bir kere... Öldür Allah çıkmaz.. Odacı olacak. Bitti, öldü, her şey, odacı olacak.»

«İlle velâkin orada bir densiz çıkmış, yaşlı gibi görünüyor. Bizim işimiz ağırdır, dayanamaz, demiş. Halbuki...»

Şef, olduğu yerde yaylanmış gibi dönüp ona doğru yürüdü:

«Ne diyorsun Allah aşkına? Ben sana ne anlatıyorum, sen bana ne diyorsun? Açlık kafana vurmuş birader.. Git Allah aşkına, ben de tutmuş..»

«Kızma bey, bir kusur ettimse bağışla. Ama kanıma dokundu. Sen olsan kızmaz mısın? Yaşlıymışım... Alimallah şu kapılarda dinelen delikanlıların üçünün gördüğü işi görürüm, inanmazlarsa...»

«Hayır.. Mesele o değil...»

Durdu, düşündü, sonra arkasını dönüp masasına doğru yürüdü, ama oturmadı:

«Vallahi kendin bilirsin. Söylemesi bizden. Buraya Ankara demişler. Herifçi oğlu, üç adım ötedeki pazar yerinden altı kuruşa almıyor da portakalı, caddenin ta ucundaki manavdan on iki kuruşa alıyor. Ankara'lı müşteri böyle... Ya satıcı? O da altıya aldığını on sekize satmıya çalışıyor. Haksız mı? Haklı mı... Haklı... Bu değirmen böyle kurulmuş, böyle işliyecek. Senin gibi güçlü kuvvetli, akıllı uslu bir adam, alimallah on beş gün içinde sermaye sahibi olur da, ortaya çıkıverir. Velâkin? Velâkin.. İşte öyle...»

Sarı bıyıklı adam bir şeyler söyliyecek oldu, ama cesaret edemedi. Karşılıklı bakıştılar. Neden sonra yutkunarak, başını öne eğerek mırıldandı:

«Yoksa yalnız buraya debelleş olur muyum? Bu kadar yüz kızdırır mıyım? Her yerde bir bahane. Yok boşa gelme, adamımız var. Yok yaşlısın, dayanamazsın. Yok...»

Müstantik Halil Bey lüzumundan fazla kısa kolunu, lüzumundan fazla büyük kafasını kaldıracak oldu:

«Şey», dedi, «başka dairelere gittin mi? Dahiliyeye, Temyiz mahkemesine, nebileyim, Toprak Ofis'e, oraya buraya... Allahın kapısı az değil ki?»

Adam, âdeta korkuyla şefe bakarak, vızıldadı:

«O kadar yeri nirden bulayım, a beyim? Gittik işte, postahaneye ney gittik. Arzuhal verdik. Soysuzun biri çıkmış, dayanamaz, ihtiyar demiş. Tövbe estağfirullah.. Töv-

be estağfirullah.. Varsan baksan, şu kapınızda dinelen delikanlıların...»

«Dur canım, uzun lâf etme artık. İşimiz var.. Sana bir dostluk edelim dedik. Akıl verelim dedik. Elimizden gelen bu.. Ha, bak.. Şurada..»

Ceplerini karıştırdı, birkaç tane perişan on liralık çıkardı, onları fışırdatarak başka cebine aktardı, sonra yelek cebinden iki tane yirmi beşlik çıkararak uzattı:

«Biz de memuruz. Pek öyle gücümüz, kuvvetimiz yok. Al şunu..»

Adam yerinden kıpırdamadı, şefin eline bile bakmadı. Daima yüzüne bakıyor, bir şeyler söylemek istiyor, beceremiyordu.

«Al şunu yahu, al.. al şunu»

«Müsaade et.. Kerem et..»

«Al canım şunu.. Bir cıgara alırsın. İnsanlık hali bu.. Her şey gelir başımıza. Boş ver, sıkılma Allah görecektir elbette. Al şunu..»

Adam sağ elini göğsüne bastırmış, küçük adımlarla geri geri gidiyor:

«Yok beyim, yok beyim...»

Diye tekrarlıyordu. Şef, kolunu geri çekemediği ve onun bu elli kuruşa mutlaka muhtaç olduğunu bildiği için, ısrar ediyordu:

«Al şunu yahu, ne olur ki? Ödünç veriyorum sana. Kazandığın zaman getirir, ödersin. Al şunu...»

«Yok beyim, kerem et.. Hani senin gibi beylere. Yok, kerem et...»

«Allah Allah.. Ne tuhaf adam be yahu.. Al şunu be hemşeri? Etme, alıver şunu...»

Müşkül vaziyete düştüğü ve kolunu uzattığına bin kere pişman olduğu belliydi.

«Çok teşekkür ederim bey, sağol.. Sağol.. Kerem et..»

Ayaklarının topukları kapıya değmişti. Kolunu göğ-

sünden indirip tokmağı çevirmek istedi:

«Sağol.. İlle velâkin şu sıra...»

Döndü, ümitle etrafındakilerin yüzlerine baktı. Bilhassa öteki dilekçelerle beraber kendi dilekçesini, hüsnühal kâğıdını, sağlık raporunu, aşı vesikasını ve nüfus kâğıdı örneğini çekmecesinin gözüne saklıyan, o sol yandaki esmer çehreli delikanlıyı seyretti. Gözlerinde belli belirsiz bir ümitten başka hiçbir şey yoktu.. Çıkarken söyleniyordu:

«Ben bilir miyim? Hâşâ huzurdan, bir soysuz çıkacak da, ihtiyarlamış, iş göremezmiş diyecek. İşi yok edecek... Bilir miyim?.. Bilir miyim?..»

1951

ÜST KAT

GECE YARISINDAN ÇOK sonra, küçük istasyonumuzda sessizce duran Diyarbakır trenine girdiğim zaman, birdenbire şaşaladım: Dışardan o kadar dar, tenha duran kompartımanlar, birbiri üstüne uzanmış insanlarla doluydu. Uykunun koyu sisi, sanki bu canlı istifi baskısı altında yamyassı etmişti. Koridorların iki parmak çamur bağlamış tahtaları üzerine, bâzısı birer çul parçası sererek, bâzısı sadece dirseğini başının altına dayıyarak, uzanı uzanıvermişlerdi. Gözlerim yarı aydınlık kompartımanlarda olduğu için, vakit vakit bir kadının ayağına, bir çocuğun parmaklarının ucuna basıyor, hafif kıpırtılarla uyanmıya çalıştıklarını görüyor, ama arkamdan gelenlerin kalabalık dizisine güvenerek, yarı sersem, ilerliyordum.

Vagonun sonuna doğru, öteki vagonda boş yer bulacağıma dair içimde tatlı bir ümit beslediğim ve geçitteki rüzgâra karşı paltomun yakalarını sıkıştırmıya çalıştığım sıra, koyu sigara dumanına boğulmuş, tavanındaki iki kuvvetsiz lâmbadan biri söndürülmüş, ötekilerden daha sessiz bir kompartıman gözüme ilişti. İlk duygum, korkuydu. Kim bilir nereden gelen ve kimbilir kaç gündür, bu tahta peykeler üstünde, dizkapaklarının ucuna dayanarak,sonsuz sabırla bekliyen bu yolcular, kompartıman kapısı o hain gırıltısiyle açılır açılmaz, kim bilir nasıl heyecanla yarım uykularından uyanacaklar ve kim bilir nasıl elemli gözlerle bana bakarak:

«Gene mi, gene mi birisi?»

Diye düşünecekler.. Bu acıyı çok iyi tanıdığım için, aralarındaki tek boş yere dışarda sürünenlerden birini almadıklarını, bu kadar düşüncesiz ve insafsız olduklarını dahi unutarak, soğuk, pirinç topuzu itemedim. Fakat pencerenin önünde karşılıklı oturan, biri siyah sakallı, iri çeneli, öteki ufak tefek, gözlüklü ve kravatlı iki erkeğin, aynı yumuşak gözler ve aynı geçici alâka ile bana baktıklarını görünce, sebepsiz bir cesarete kapıldım ve kapıyı yavaşça sürdüm. İki adam başlarını çoktan çevirmişler ve birbirlerine doğru eğilip kalkarak, belki de bu sabah, şafakla beraber başladıkları lâkırdıyı, çoktan devam ettirmiye koyulmuşlardı. Q kadar yavaş konuşuyorlardı ki, küçük bavulumu, bir sürü sepet, çıkın, dişçi çantası ve paketle dolu raflardan birine güç halle yerleştirinceye ve ancak yarısı gerçek mânasiyle boş duran tek sahipsiz aralığa oturuncaya kadar, söylediklerinin tek kelimesini anlıyamadım. Zaten içimdeki heyecan buna imkân vermiyordu. Başını kaldırmadan, belki de uyanmadan, benim göz koyduğum yerin ortasına doğru uzattığı beyaz, sarılı morlu çiçeklerle süslü yün çoraplı, küçücük ayağını yavaşça çeken kadın, içimdeki son korkuyu da sildi, aldı. Hiçbir kararım olmadan bu kadının yüzü-

nü görmek merakına kapıldım, fakat göremedim. Siyah çarşafiyle başını iyice sarmış sarmalamıştı.

Pencere kenarındaki erkekler, görülmemiş bir iyilik yaptılar. Başlarını bana doğru çevirerek:

«Merhaba, merhaba...»

Dediler, sonra artık kelimelerini iyice anlamıya başladığım konuşmalarına, devam ettiler. O sakallısı anlatıyordu:

«İnsan bütün ömrünü şaşmakla geçirse, gene de şaşılacak şeyleri bitirdim diyemez. Ne bitirmesi? Bunların başında bile değildir. Hele bu devir, hele bu devir... Bizim o taraf, ne de olsa, İstanbul'a, Ankara'ya benzemez.. Küçücük bir yer, sözüm ona. Ana baba yurdu demiş, çöreklenmişiz. Allaha bin şükür, geçinip gidiyoruz. Evlâtlar, torunlar ürüyor, evin içinde gün günden gürültü, hayhuy artıyor. Nidersin? Yuvarlanıp gidiyoruz. Fakat işte böyle, ayda yılda bir, İstanbul'a doğru uzanıverdik mi, yaşımız başımız sanki memlekette kalmış gibi, içimize bir yeniliktir çöküyor. Nasıl çökmesin? İnsanlar yeni, evler yeni, lâkırdılar yeni, yeni yeni... Gazeteleri okuyorsunuz. Tramvaylarda konuşulanları dinliyorsunuz. Lokantadaki öteki müşterilerle ahbaplık ediyorsunuz. Daima yeni havadisler, yeni lâkırdılar, yeni meseleler...

«Öyledir,» diyordu karşısındaki, «öyledir. Sizinki gene neyse ne. Biz, büsbütün kenardayız. Beytüşşebap bu... Şimdi trenden sonra, bir de iki günlük kara yolu var.. Hiç görmemek...»

«Bak o iyi.. O daha iyi... Velâkin...»

«Doğrudur...»

«Gel gör ki bizim peder, okumuş, yazmış adam, vaktiyle sahan medresesi diye tutturmuş, gençliğimizde bizi İstanbul'larda dolaştırmış. Mahmut Esat Efendi gibi adamlardan ders görmüşüz. Sonradan zenaatı değiştirdik, ilme neye boş verip ticarete sülûk ettik ama, gözler bir defa açıldı.

Gönül çekiyor. İlle o şaşkınlık, ille o yeni, yeni dediğin şeyler... Aman Yarabbi.»

«Canım insan eline bir gazete alıyor. Almasan olmaz. Trikotajcı hazırda yok, dedi, istediğiniz şeyler.. Fakat üç güne kadar tamam. Nideceksin? Oturup bekliyeceksin. Oturup beklemek gazinoda, lokantada, otelde olur. Gazete, gûya seni kendi halkan içinde tutabilen, en babayani, en ucuz şey.. Yağma mı var? İnsanın gözlerini açıveriyor, dünyayı seriveriyor önüne.. Artık düşün baba, düşün..»

«Dünya.. Dünya.. Hımmm...»

«Hayır, İstanbul'un bir köşesine çekilip, sözüm ona hayvan gibi gün öldürmek de var mı, var...»

«Yok ama...»

«İşte... İşte o mesele... Olmuyor, olmuyor, vesselâm.»

«Dünya...»

«Bakıyorsun, filâncanın karısı ile filâncanın kocası, zina etmişler. Ulan bana ne deyip geçiyorsun evvelâ.. Sonra, sanki gazetede başka yazı çizi yokmuş gibi, gözün hep o tarafa kayıyor. İşsizlik bu, okuyuvereyim diyorsun. Bir de bakıyorsun, memleketin bir ucunda, yüz bin karıdan biri ile yüz bin erkekten biri, filânca yerde gizlice buluşmuşlarmış... Eeee? Bir gürültü, bir kıyamet... Onun ardından kasayı boşaltıp kaçan bir veznedar.»

«Hah... Bak, bunda da bir fevkalâdelik yok hani.»

«Veznedarın yanına en çok yaklaşan bir düşünce... Olagan işler diyorsun. Fakat şeytan bırakır mı? Okumak lâzım. Derken bir eroin fabrikası, yanında kalantor sahibi... Basılan gizli evler. Dolandırılan Anadolu tüccarları.»

«İşin yoksa kafa patlat.»

«Ha... İşin yoksa.. Gel gelelim işin olsa da, olmasa da, insanlar, seni onların yanına doğru itiyorlar. Yazıyorlar, resim çiziyorlar, ilân edip bağırıyorlar.. Arabalarla kâğıt,

mürekkep, sürü sürü insan... Hele o radyo.. Bizim büyük kız çok hevesliydi ya, iyi ki kanmadım. Aman Allah, bir kelime etrafında bin ses, bin söz..»

«Sanki dünya bunlarla meşgulmüş gibi geliyor insana...»

«Ya? Bre hemşeri, desen ona, haykırsan kulaklarına, bre kardeşim, bre oğlum, zina zina diye ballandırdığın mesele, senin o Allahın nuru ile dolu gözlerine değer mi? O gırtlacığına, o makinelere, o benzine yazık değil mi? O zina vukuatı, senin kulağına varan ve seni, ille yüz bin kişinin kulağına vardıracağım diye çırpındıran zina vukuatının, belki milyonda biridir. Sen bunların birini, diyelim ki onunu, yüzünü, binini duyduysan, bunu telleyip pullamakta mâna ne? Eroin fabrikası basılmış... Yıllardır okuyoruz, her gün bir ikisi basılır. Daha da biteceği yok. Hırsızlar, dolandırıcılar, tümenle... Peşlerinde koş babam koş... Hadi polis, jandarma neyse ne... Vazifeleridir, koşacaklar, bir iki demiyecekler...»

«Yoooo... Onların işi o zaten.»

«Tamam. Fakat sinemada, filânca kimseyi vuran adamı, saatlerce resimleyip donatmaktan maksadın ne? O adam, sürüyle kaatilden biri. Kaatillerin ancak yüze vuranı... Üst kata çıkanı... Üst kata çıkmak budalalığını göstereni... Marifet o ki, sen, perdende, sahnende, bütün kaatilleri gösteresin ve bütün kaatillerin cezasını bulduğunu hikâye edesin...»

«He ya...»

«Yoksa, Mustafa adlı biri, Fatma adlı birini, otomobile atıp kıra kaçırmış... Eeeee? Yahu, o sıra, daha on tane Mustafa, on tane Fatma'yı kaçırıyor. Sen onlardan bihabersin... Dünya yüzünü bir dolaş, hani ilâhî bir kuvvetin olsa da dolaşıversen dünya yüzünü... Bir dakikada dolanıversen... Görürsün... Madem bu kuvvet sende yok...»

«Bir tanesini...»

«Bir tanesini telleyip pullıyarak bizim kulağımıza, gözümüze batırmakta hiçbir mâna da yok. Boşuna uğraşıyorsun...»

«Üst katı işin...»

«Değil mi ya? Üst kat... Üst kat... Boşuna yoruluyoruz dedim a, boşuna yol tepiyoruz. İnsanın ömrü, böyle yalın bir yüz üstünde, emeklemekle geçip duruyor. Boş iş...»

«Boş iş...»

Sustular. Sakallısı, yan gözle dönüp bana bakar gibi yaptı:

«He delikanlı? Ne dersin?»

Başka tarafa baktığım halde, yanımdaki bembeyaz, sarılı, morlu yün çorabın renkleri, gözlerimin içindeydi. Korkusuz, küçücük, hafif hafif nefes alıp veren, temiz bir annenin çorabı...

«He amca, dedim, doğru... Boş iş...»

1951

KÖR NEFİS

MEYHANE BEMBEYAZ BİR bulutun içine gömülmüştü. Bu bulutun şurasından, burasından, soluk ve hareketli insan resimleri belirip kayboluyor; tek sesi sivrilmeden, öylece sürüp giden bir uğultu, şişe şıkırtılarına ve çatal tıkırtılarına karışarak, kıpırdayıp, duruyordu.

Tenha gibi duran bir masada, karşı karşıya oturdukları ve oldukça kulağa batan bir sesle konuştukları için, iki kişi, âdeta ayrıca bir hâdise teşkil ediyorlardı. Bunlardan sokak tarafında, geniş camı kaplıyan perdeye sırt vermiş, koyu esmer çehrelisi, göz altlarından çenesine doğru oyuk oyuk sarkan çizgileriyle, adamda bir iğrenme uyandıracak derecede, çirkindi. Öteki, sanki dünya ile ilgisini kesmek istiyormuş gibi, bütün meyhane halkına ar-

kasını dönmüş, masanın üstünden arkadaşına doğru eğilmiş, durmadan konuşan, nisbeten tatlı yüzlü, beyaz derili bir delikanlıydı. Vır vır ediyordu:

«Dur, kendini böyle kapıp koyuverme... Beni dinle.»

Öteki masanın kirli örtüsüne, yanlara, tavana her yere bakıyor, fakat karşısındakine bakmıyordu. Hiç mi hiç Hem bakmıyor, hem de onu dinlemiyordu. Bununla beraber sıkıntılı halinden, beyaz derili gencin sözlerini duyduğu, hattâ anladığı belliydi. Öteki şöyle bir şeyler anlatıyordu:

«Bak dinle, ama kulak ver. Akşamdanberi dilimin üstünde tüy bitti. İnsaf et biraz... Nedir yahu bu halin? Yoksa sarhoş musun?»

Esmer delikanlı başını yukarı doğru kadırdı.

«Eeeeee? Nedir ya bu surat? Hep o köpek yavrusiyle kör dilenci çocuk ha? Tövbe estağfirullah... Yahu, sana ne diyeyim? Biz de insanız. Bizim de çarpan bir yüreğimiz var şunun şurasında... Ha? İnkâr edebilir misin? Var mı bizde de o kör olası et parçası?»

Öteki gene başını salladı.

«E, şu halde? Neden sen bizden, benden, şundan, bundan ayrı bir yola sapasın? Biz de acırız. Keder duyarız. sırasına göre ağlar çırpınırız. Lâkin bunun bir haddi olmalı birader... Neymiş o, dolu kafayla, kara kış ortasında, sokağın birinde, bir köpek yavrusu görmüşmüş. Öyle tir tir titriyerek, hâşâ huzurundan köpek gibi titriyerek, saçakların altından gidiyormuş. Gider a... Titrer a... Köpek bu...»

Arkadaşı yavaşça bir şeyler mırıldandı.

«Velev ki öyle... Say ki öyle... Aç, susuz, susuz olmaz ya kış günü... Buzu yalar, işini görür nihayet... Aç da olabilir. Yarım saat sonra, köşenin birinde kıkırdıyabilir de... Ne var bunda? Sorarım sana, ne var bunda? Sen biliyor msuun, Tanrının günü, Tanrının saat başında, dün-

yanın dört bir köşeşinde, açlıktan kaç tane köpek yavrusu geberiyor? Farkında mısın bunun?»

Karşısındaki, sağ elini umursamaz bir tarzda silkeledi. Kısık sesle:

«Bana ne?»

«Gördün mü ya? Sen tutmuş, Köprübaşından geçip Rifat'ın meyhanesine giderken, saçak altında görünüveren bir uyuz köpeği diline dolamışsın. Ver yansın ediyorsun...»

«Öyle.»

«Bırak Allahını seversen... Böyle şeylerle hayatını zehir etme kendine. Hem arkadaşlar duymasın bunu, billâhi alaya alırlar, kıyamete kadar göz açtırmazlar sana...»

«Tam buldun... Tam buldun korkulacak şeyi...»

«Korkmazsın, gözünü budaktan sakınmazsın, bilirim. Fakat alay, insanı bıçaktan çok yaralar. Hele seni... Geçtim, birini tutar, geçen yıl, o deli Hüseyin'e yaptığın gibi, şişlersin de, belâya sokarsın...»

«Adam sen de...»

«Deme öyle, emmioğlu, deme öyle... Ben malımı bilirim. Köpek ha... Doğrusu, başkası söylese, üstüne de kantarlı bir yemin etse, inanmazdım. Ama gözümle gö rünce...»

«Çok ayıp değil mi?»

«Çok ayıp. İyi söyledin, çok ayıp.»

«Peki, ya çocuk? O kör çocuk? Dışardaki havaya bak!»

«Be kardeşim. Be canım ciğerim, be iki gözüm, kör çocuğu yeni mi gördün hayatında? İşte öyle, anacığından iki siyah delikle birlikte doğmuş. Allahın bir kulu... Köşebaşında nafakasını çıkarmıya çalışıyor. Belki de evinde bekliyeni, eline bakanı var. Belki üç, beş on horantaya da bakıyor. Dahasını istersen, günde belki bir onluk, bilemedin, bir beşlik büküyor...»

«Yok, deve...»

«Duymadık mı? Gazeteler yazmadı mı? Bunları köylerinden toplayıp ticaret için büyük şehirlere sevkeden adamların yakalandığını işitmedik mi? Söyle, bunlar yalan mı?

«Bilmem.»

«Bilmezsin ya... Varsan baksan, o kör dilenci, şimdi sıcacık odasına girmiş, köşedeki minderde babası olacak herif, o günkü hasılâtı sayıyor. Tabiî hepsi ufaklık. Şıkır da şıkır... Şıkır da şıkır... Avrat mutfakta etli pilâvı kotarmakla meşgul... Uzun saçlı abla, yan odada ayna başında... Az sonra o da, bir başka koldan, cerre çıkacak. Olmaz mı?»

«Bırak Allah aşkına, canımı sıkma... Zaten...»

«Ya... İşine gelmedi, değil mi? Ama gözlerin de açılırı biraz. Hele al şunu bakalım. Haydi şerefe... Ohhhh... Dünya var, ahretlik, dünya var, dönüyor, Yaşamak lâzım.»

Önündeki salata tabağından bir çatal yeşillik kaldırıp ağzına attı. Yumruğiyle dudaklarını kuruladı. Biraz daha eğildi:

«Açıldın, değil mi biraz? Ha.. Bak ben sana bir masalcık geçivereyim şimdi.. Başını ağrıtmam, korkma.. Açıldın ya biraz? Oh.. Vallahi sevindim. Bak kardeş, senin hatân var bu işte.. Yanlışın var..»

«Ne gibi?»

«Ha, bak, ne gibi.. Sen bu köpeklere, bu kör çocuklara acırken, onlar için kalbini bağrını parçalarken, yanlış bir duyguya kapılıyorsun. Bakma öyle bön bön yüzüme.. Yanlış bir duyguya kaptırıyorsun kendini meselâ aç bir köpek.. Sen ona kendi yüreğinle acıyorsun, çünkü kendi gözünle bakıyorsun. Göz senin, yürek senin, tabiî çektiğin acı da senin oluyor, yani sencileyin bir acı.. Bakalım o köpek, senin kurduğun, düşündüğün gibi ıstırap çekiyor mu?»

«Ne demek yani?»

«Ne demesi var mı ya? Sen aç köpeği, kendi açlık hissinle düşünüp gocunuyorsun. Say ki kendin açsın. Bu acıyı biliyorsun, çünkü başına gelmiş. Ne zor, ne sunturlu, ne ezici, gebertici bir şey olduğunu biliyorsun. Köpeğin halini düşünürken hesap ettiğin budur, senin kendi duygundur. Elindeki ölçü o ölçü.. İçindeki acı o acı.. Demek sen köpeğe değil, kendine acıyorsun.»

«Hadi be sen de..»

«Yooo. Öyle atıverme başından.. Boş verme sözlerime. Düşün, haklı bulacaksın beni.. Üstüne üstlük bir de kış, kamçılı rüzgâr ve zehirli soğuk var. Sen bunları bilirsin. Çünkü gördün, çektin ve tattın. İyi ama, bakalım o köpek yavrusu da tattı mı? Yahut senin gibi tattı mı? Düşün, kafanın içini bur, kanırt kafanı.. Doğru mu, değil mi? Köpek, ne açlığı, ne de soğuğu, senin duygunla duymaz. Senin yüreğinle tatmaz. Belki başka türlü, başka çeşit, belki de tatlı gelir ona.. Ne biliyorsun yani?»

«Sapıklık etme..»

«Dur daha bitmedi. Seni yola getireceğim muhakkak. Kör çocuğa gelince, iş büsbütün kolaylaşacak. Aydınlık geliverecek ortaya. Vuruverecek aydınlık ortaya.. Kör çocuk, kaç yaşında vardı? Yedi sekiz değil mi?

«O kadar..»

«Haaa. Bu çocuk, mutlaka anasından kör doğmuştur. Yahut da pek küçük yaşta trahoma uğrayıp gözlerini kaybetmiştir. Fark yok arada, Şimdi o, renkli, ışıklı dünyayı bilmiyor. Tanımıyor aydınlık dünyayı, görmemiş, fikir edinmemiş, tatmamış. Böyle olunca, ona acımak ve kahırlanmak niye? Niye üzülüyorsun, o dünyayı, insanları görmüyor diye.. Anasının yüzünü, babasının ellerini görmemiş. Nasıl şeydir şu insanlar, atlar, arabalar.. Bilmiyor. Sen nasıl yıldızlardaki hayatı, güzellikleri bilmiyorsan, o da dünyadaki hayatı ve güzellikleri bilmiyor. Sen şimdi, faraza

Merih'teki meyvalar için hasret, elem çekiyor musun? Halbuki orada bir meyva varmış, insan bir tattı mı, dünyamızın şeftalisini görmek istemez, muzunu ağzından tükürür, üzümünü öğürerek hatırlarmış.»

«Yalan!»

«Tamam, bu dünya da, o kör çocuk için yalan.. Sen ona acıyorsun. Acımanın sebebi, senin bildiğin, gördüğün güzellikleri, onun görememesidir. Bunun için ona acıyorsun. İşte gene deminki tekerlemeye sıra geldi: Göz senin, yürek senin.. Demek sen kendine, kendi körlüğüne, bir gün gelip kör olsam ne yaparım vehmine, buna acınıp yeriniyorsun. Bu zavallı çocuğu da bahane ediyorsun. Yani bir âlet, bir vesile..»

«Yalan.. Yalan söylüyorsun.»

«İşte be kardeşim. İşte be beyim.. Mesele ortada.. Sen utanmadan, arlanmadan, elâlemin biçare mahlûklarını bahane edip, kendine ağlıyorsun. Bu yaptığın, nefsaniyetin, benciliğin dik âlâsıdır. Beyimiz, geçmişteki veya gelecekteki bir mahrumiyetini hesaplayıp ağlıyor. Bu, ne rahat gönül, ne geniş yürektir? Bu ne mirasyediliktir? Kör nefis için, bu ne rezilce yalancılık, riyakârlıktır?»

«Çok ileri gitme.»

«Giderim. Akşam ezanındanberi bana kan kusturdun. Seni avutacağım diye dilimde tüy bitti, keyfim temelinden yıkıldı. Şimdi bana bak, ya şuradan bir şişe getirip benim keyfimi tanzim edersin, yahut da senin yufka yüreğini söküp, o köşe başındaki aç köpeğin önüne atarım, duydun mu?»

1951

HESNA HANIM

TARIM KEFALET SANDIĞI üçüncü veznedarı Kerami, her gün olduğu gibi o gün de işinden iki büklüm çıktı. Akşamlara kadar para saymaktan nasır tutan parmaklarının ağrısı son zamanlarda bütün vücuduna yayılmıya başlamıştı. Bu gidişle beli hiç tutmaz olacaktı. Bereket versin Kerami'nin ev tarafı rahattı. Yirmi bir senelik karısı Hesna Hanım, sanki her şeyi, bütün dünyayı, beş çocuğu unutmuştu da, bir Kerami'nin üstüne düşmiye, sabahlı akşamlı onunla uğraşmıya başlamıştı.

Geçmiş günlerinde de karısından incinmemişti Kerami.. İki eli yanına gelecek, sual sorulacak, yoooo. Delikanlılık çağlarında yediği türlü herzeye mukabil Hesna Hanım, başından beyaz yazmayı dahi çıkarmamış, kaşının tekini

bile kımıldatmamış, öyle boynu bükük, yarı mahzun, kocasının gölgesinde yaşamıştı.

Rahmetli babası da böyleydi bunun... Kasabada doğup büyüdüğü, on iki senelik askerlik bir yana, ömrü boyunca orada yaşadığı halda, kimsecikler gık dediğini duymamıştı ihtiyarın. Öyle bir kuzu gibi adamdı. Babadan kalma mutaflığı üç beş demir çıkrıkla birkaç adım ileri götürmüş, haramın yanına yanaşmamış, hilenin de, yalanın da yabancısı kalmıştı. Son günlerine doğru bir alışveriş meselesinden mahkemeye düşen iki komşusu yüzünden şahitlik için mahkemeye çağrılmıştı da, günlerce gözüne uyku, gırtlağına lokma girmemişti.

Kerami de ileri gelir bir ailenin çocuğuydu. Babasına Müezzinzade İsmail Efendi derlerdi. Dedelerinden biri yukarı mesçitte galiba ömür boyu müezzinlik etmiş, sonra çarşı içindeki çinili caminin yapılmasında da emeği geçmiş derlerdi. Oğlunu kasaba nümune mektebinin son sınfına kadar okuttuktan sonra tahsildar yazdırmıştı. Kerami uzun seneler köylerde dolaştı. Altında başı öne eğik, kanaatkâr bir midilli, heybesinde stafilinos marka yarımlık rakı şişesi, dağ taş dolaşmıştı. Sonra buğday alımı için hükûmet kasabada hizmetler açtı, daireler kurdu, memurlar gönderdi de, Kerami'ye de şöyle nefes alabilecek bir iş bulunabildi.

Doğrusu, içkiye düşkünlüğüne rağmen, hiçbir gün hesabında bir metelik aksaklık görülmemiştir. Zaten tahsildarlığında da böyleydi. Böyle tanınmış. Kefalet sandığının üçüncü veznedarı dendiğine bakmayın siz.. Birinci veznedar başmüdürlükte çalışıyor. Üç günlük yolda. İkinci veznedar demiryolu kavşağı mezkez müdürlüğünde çalışıyor. Burada para alıp veren tek başına odur. Yevmiye, mevsimine göre, parmaklarının ucundan on bin, on beş bin lira akar. Şeytan kulağına kurşun, Allah şaşırtmadı bugüne dek.. Bundan sonra da şaşırtmaz. Gümüş liraları sıra sıra ku-

leler halinde dizer. Saymadan alır, saymadan öder. Onun parmakları, canlı, etli kanlı, akıllı uslu bir hesap makinesi haline gelmiştir artık..

Hesna Hanım gibi bir karı varken babam da şaşmaz yolunu, diyeceksiniz. Belki de buradan gelir kuvveti Kerami'nin.. Ama onca doğru, onca akıllı kadınların şu kadar yıl baş edemedikleri haylaz kocalar da yok mudur? Hele bir düşünün.. Şimdi kalkıp da size, yumuşak başlı kadınların kocaları ekseriya işi azıtırlar, şımarırlar, yanlış yollara saparlar diyemem ama, Hesna Hanım gibilerin hep böyle kocalarını sapa sağlam tuttuklarını da siz söylemeyin..

Beş çocuk dile kolaydır.. Hepsinin üstü başı tertemiz.. Daha bir yaşını bitireli bir hafta olan sürüngen Aylâ'nın donunda bugüne kadar hiç kimsecikler, parmak kadar kir görmemişlerdir. Ömer ortanın son sınıfında okuyor. Akşehir'de halasının yanındadır. Öteki dört tanesi ile bütün gün haşır neşir olur Hesna hanımcık.. Ama Kerami öğle vakti sokak kapısının tokmağını tak diye vurdu mu, yemek tenceresinin son soluğu da puf diye havaya karışır. Eğer onların sofrasında bir kap yemek yemek size de kısmet olsaydı, tadına doyum olmadığını anlardınız Hesna Hanım'ın yemeklerinin... Öyle kıymalı pirohiler döktürür, öyle Elbesan tavaları kavurur, öyle helvalar çevirir, yeme de yanında yat!

Akşam rakısiyle beraber gelir Kerami.. Küçük sofrası arkadaki daracık bahçeye bakan patiska perdeli camın önünde hazırdır. Pırıl pırıl parlıyan yirmi senelik karafaki de orada.. Hesna Hanım'ın uzun, pembe parmaklariyle hazırladığı nefîs pancar turşusundan, gün aşırı pişirilen fasulye plâkisine, sonra o mis kokulu, kıpkızıl salçalı çerkez tavuğuna, cigara kâğıdı gibi incecik dilinmiş yağlı beyaz peynire kadar, birer parça meze.. Keyfine gider Kerami'nin, sevinir, başörtüsünü aşağı yukarı zorla sıyırarak Hesna Hanım'ın pembe yanağından şapırtılı bir buse alır:

«Yaşa be karı,» diye haykırır, «vallahi sen de olmasan

bu dünyanın kahrı çekilmez!»

Hesna Hanım telâşla yanağını kurular, yazmasını sıkılar, etrafına bakınır:

«Deli,» diye fısıldar, «çocuklar görecek, hiç düşünmez misin?»

«Görsün be karıcığım, görsünler analariyle babalarının seviştiğini.. Ayıp mı yani, günah mı?»

Sağ bıyığını hafifçe burarak masanın başına geçer. Hesna Hanım hemen yere diz çöker, papuçlarını çözer, çıkarır. Çoraplarını sıyırır, ayağına pandufla terliklerini geçirir. Kerami'ye Tanrının günü temiz çorap lâzımdır. Tanrının günü de temiz mendil ister. Paralardan elleri kirlenir. Dairenin çinko musluğunda ikide bir ellerini yıkar.

Bunca yıldır, hemen her akşam teklif ettiği halde, karısına bir damla rakı içirememiştir Kerami.. İlk senelerde daha çok uğraşırdı. Hattâ birkaç defasında kadını zorla yere yatırıp ağzına dökme tecrübelerine bile giriştiydi. Şimdi şimdi içindeki tatlı arzuyu ortaya vurmaktan ileri gitmez. Karşılıklı rakı içen karı kocaların hayali gözünün önüne gelir. İçini çeker. Bir de bu arzusu yerine gelseydi..

Ama o içerken Hesna Hanım pervane gibi etrafındadır. Pek belli de etmek istemez, ikide bir mutfağa, üst katta oynıyan çocukların yanına koşuşur. Ne zaman etrafına bakınsa Kerami, karısını karşısında görür:

«Bir şey mi istiyorsun?»

«Biraz zeytin yağı döker misin şu salataya?»

«Şimdi!»

Ayaklarının pıtırtısı durmadan evin serin havasını doldurur. Ara kapısiyle ayrılan öteki bölükte ev sahipleri oturur. Bir karı, bir kocadan ibaret olan bu aile, beri taraftan şöyle yüksekçe bir ses işitmemişlerdir bugüne dek.. Kafayı adamakıllı tuttuğu akşamlarda Kerami coşkunluk göstermiye başladı mı, Hesna Hanım dudaklarının bütün parlak kırmızısını göstererek şişeyi ve tepsiyi ortadan yokeder, he-

men uyutur Kerami'yi.. Nasıl uyutur, neyle uyutur, orasını kimse bilmez. Ev sahibi hanım ellilik bir kadıncağızdır, kocası da ona göre.. Mütekait mülâzimi evvelmiş. Şu bu işler hakkında Hesna Hanım'dan akıl danışırlar. Bunlardan utanıp binde bir giriştikleri kavgaları kısa keserler.

Hesna Hanım'ın da komşu teyzeden bazan beklediği küçük bir hizmet vardır. Yakınlarda gene böyle bir işi düşecek kadıncağıza.. Allahtan gece olmasa da hatuncağızı tatlı uykusundan etmese.. Hesna Hanım ocak başında hatırına geldikçe bunu düşünür, için için dua eder.

Bu kadın ne zaman gebe kalır, ne zaman aş yerer... Kimse bilmez de, görmez de.. İlk çocuğunda bile genç taze nazı etmedi, zorluk çıkarmadı, patırtı yapmadı. Üçüncü çocuğundan itibaren bu eve taşındılar. Hepsinde, Allah bin kere razı olsun, komşu teyze imdadına yetişti, ayıbını ortaya çıkarmadı, evlâdını dünyaya getirmesi için kiracısına yardım etti.

Altıncı yavrusu karnında kıpırdamıya başlıyalı çok oldu. Kerami'nin bundan da haberi yok. Doğrusu, o da alıştı artık. Baştan huysuzluk ediyordu, ama karısının mazlum, yıkık haline acıdı, vazgeçti bunlardan. Şimdi yeni çocuğunun ne zaman doğacağını merak bile etmez. Binde bir şaka eder karısiyle, fakat Hesna Hanım'ın kaşlarını çatması üzerine vazgeçer:

«Affet Hesna,» der, «boş bulundum, gevezeliğime ver!»

Hesna Hanım en çok ocak başlarında bu meseleyi hatırlar. Kızgın maltız galiba zihnini uyandırıyor. Acaba gene gece yarısı mı dünyaya gelecek? Acaba komşu teyze ilk tıkırtıda uyanabilecek mi? Acaba komşu amca farkına varmıyacak mı? Ya Kerami uyku sersemliğiyle bir huysuzluk çıkarırsa? Ya bir aksilik, bir hastalık, sancı mancı olursa? Olur olmaz sancılardan korkmaz ama, ya uzarsa? Üç gün üç gece kıvrananları duymuyor muyuz?

Allahım, Aylâ nasıl da kolay doğmuştu. Topaç gibi bir

şeydi. Şöyle yuvarlacık, tatlı pembe bir et parçası.. Gece yarısı gözlerini açmıştı Hesna Hanım. Derinden, çok derinden bir sancı geliyor, kasıklarını vuruyor, sonra karnına, göğsüne doğru çıkıyordu. Hemen Kerami'yi uyandırdı:

«Kalk biraz.. Hayır bir şey yok.. Çocukların yanına çık.. Benim işim var.. Yorgana iyi sarın..»

Kocası sesini çıkarmadan doğrulmuş, ona yan gözle bakmış, sırtına ceketini alarak dışarı çıkmıştı. Sonra dönmüş masanın üstünden cıgara paketiyle kibritini almış'tı. Bu dönüş Hesna Hanım'ı çok utandırdı. Yataktan çıkmıştı. Eliyle kasığını tutmuş, iki büklüm ara kapısına doğru sürükleniyordu. Kerami işi anladı, acele merdivenleri tırmandı. Küçük kızın yatağının kenarına ilişti.

Evi kuyu gibi bir sessizlik kaplamıştı. Hesna Hanım ara kapıyı tıkırdattı. Mübarek kadın sanki tetikte bekliyormuş:

«Ne var kızım?»

«Teyze, yetiş!»

Kadın anneyi yere çökmüş vaziyette buldu. O kadar kulak kabarttığı halde Kerami, tavan çıtırtısından başka bir ses işitmedi o akşam.. Sabah, alaca karanlık... Ceketiyle kızın ayak ucuna büzülmüş, yüzüne bir nefes vuruyor. Zenbereği boşanmış gibi ayağa fırladı: Karısı, soluk yüziyle gülümsüyor, kucağında bir kundak tutuyordu.

Kerami'nin boğazına bir yumruk tıkandı sanki. Yüzünü kundağın beyaz katları içine soktu, boğuk boğuk ağladı.

Allah altıncı yavrusunu da böylece rahat rahat, utandırmadan, ortalığı ayağa kaldırmadan... istediği gibi doğurmayı Hesna Hanım'a nasibetsin... Amin...

1952

KÖLE HANI

AVARLI KÖYÜNDE BİRİNİ vurmuşlar. Aşağı yukarı on iki saatlik yol. Aksi gibi yatacak yeri de yoktur. Fukara adamlardır. Birkaç yüz inekle üç beş kel mandaya bakarlar. Bite de metelik vermezler.

Doktor, her fırsat bulduğu yerde, vazifenin her şeyden mukaddes olduğunu söyleyip duran takımdan olduğu halde, ilk habere kulak asmadı. Jandarma ikinci defa kapısını çaldığı zaman «evde yok» dedirtmiş. Çaresiz kendim gittim. İşi alaya vurarak içeriye seslendim:

«Memleketimizin şuncacık şerefi insana bedava verilmez! Var gücümüzle çalışıp ileriye atılmalıyız!...»

Birkaç dakika sonra, hem de yol kılığını kuşanmış olarak, geldi. İyi çocuktur, hele uzun at yolculuklarında, neşe-

sini hiç kaybetmez. Ne de olsa tıp tahsilinin, medeniyete bizden daha yakın olan havasını almış. Bir İsviçreli gibi şen, bir Fransız gibi şakrak ve delişmendir.

«Sırasına göre bir İngiliz gibi de ciddî olmalı!..»

Der. Biraz kabukta kalmakla beraber, etrafındakileri hemen ilgilendiren, onlarda sevgi ve saygı uyandıran işler yapar. Meselâ bir mezarlığın içinden veya yanından, dünyada at üstünde geçmez. Kasketini sağ eline alır, sol eliyle hayvanın başlığını tutar. Gözleri yerde, ağır ağır yürür. Bunu gören memuru, jandarması, köylüsü, doktoru seviverir hemen. Çünkü insanların her çeşidinde, her milletten olanında, ölüye diriden çok ehemmiyet vermek zaafı vardır.

Atlarımız bölük binasının önünde çoktan hazırlanmıştı. Bütün gün yol gittik. İki, üç saatte bir mola veriyor, bizim jandarma Gaffar'ın tedarikli davranmasından faydalanarak ispirto ocağında birer kahve pişirip içiyorduk. Dört gün gitseniz tek ağaca rastlıyamıyacağınız bir Allahın kırında, kulak karıştırmak için dahi çöp bulamazsınız. Öyle bir boz renkli, un ufak, sır vermez topraktır, oraları...

Ölüye baktık. Kaatili tutup jandarma ile kazaya yolladık. Bir kadın işi uğrunda birbirlerine kıyan bu küskün, gülümsemesini unutmuş, sert huylu insanlara da, bir iki saat öğüt verip, ters yüzü yola çıktık.

Akşam, bizi Takmak nahiyesinde buldu. Zaten hesaplamıştık. Ne de olsa Köle hanı, her yerden iyiydi. Burada ot ocak yokken, iki höyüğün arasındaki kuytu derenin içine, tedbirli dedelerimiz tarafından kurulmuş, üç yüz yıllık kervansaray.. Kazmalarla girişseniz ana yapıdan tek taş sökemezsiniz. Öyle muhkem, enine serpilmiş bir bina. Avlusu ney şimdi dağıtılmış, süsü püsü kalmamış ama, küçücük saç sobalara atılan ikişer parça tezekle, hamam gibi ısınıyor odaları... Birer adam eninde, birer cüce boyunda kerevetler üzerine incecik şilteler serilmiş. Her yatakta birer beyaz keçe var, yastık yok.

Üst kat verandasında üç ayaklı bir iskemlenin üstüne konyak şişemizi koyduk. Hancı Salih Ağa hatır gönül sayar takımından. Yalnız bize değil, bütün nahiye halkına. Etrafımızda dört dönüyor. Gerçi bu akşam biraz sönük, biraz sessiz bir hali var ya, insanlık bu. Kolay mı? Han pek tenha değil. Maraş'tan, Elbistan'dan kalabalık insanlar gelmiş. Sabah erken yollarına devam edecekler. Bunların, çoğu yerde sesleri çıkmaz. Hele geceleri, yirmi tanesinin bulunduğu delikten, tek nefes işitemezsiniz. Uyusalar da, uyumasalar da, varlıklarını belli etmeyi ayıp sayarlar. Kadınlara karşı evlerinde, yurtlarında o kadar sert, merhametsiz olan bu insanlar, hanlarda, karılarının emrinde birer köle kesilirler. Fısır fısır ekmek, su taşırlar odalara. Uykuları, büsbütün sakindir. Horlama bilmezler. Bu huy onlarca, şehirliye mahsus haklardandır.

Lâkin hizamızdaki değil de, onun yanındaki odadan, akşamdanberi mırıltılar gelip duruyor. Eğer hızlı konuşulsa ne konuşulduğunu anlıyacağız. Anlamasak da hancıya soracağız. Lâkin anlamadığımız, ilgilenmediğimiz için Salih Ağa'ya sormıya yeriniyoruz. O kendiliğinden açılıyor. Belki de ikinci kadeh konyaktan cesaret aldı:

«Bir ihtiyarla, hasta bir delikanlı. Akşam üstü kağnı ile geldiler. Şehirdeki hastaneye gidiyorlarmış. Kağnıdan kan revan içinde indi fakir...»

Sordum:

«Yaralı mı?»

«Kan kusuyormuş.»

Doktor yüzüme baktı. Uzun müddet yerimizden kalkmayı düşündük ama, kalkamadık. Gece yarısına doğru işimiz bitti. Doktor:

«Bir baksak mı?»

Deyip o tarafa doğruldu. Hancı şaşırmıştı.

Beli öne doğru eğilmiş, süt beyaz sakalı kucağına sarkmış, alaca karanlıkta durmadan söylenen ihtiyar, odanın

öbür başında, bir yer şiltesinde yatan sahtiyan yüzlü, gözleri feldir feldir tavanı seyreden hastasına, dert yanıyor. Şimdi söylenenleri daha iyi anlıyoruz:

«Noolacak sanki hastane, doktor, falan, filân... Az mı gördük askerlikte? Anan olacak karıya lâf anlatamadık. Allahın işidir buuuu... Derim de başka bir şey demem. Kimisini alıp söndürür. Kimisi de dipdiri kalkınıp sittin sene yaşar ha... Dedik a, Allahın işi!...»

Bizi önceden tanıyorlarmış gibi davrandılar. Hastanın yanında bir kırık desti dolusu kan, bir paket köylü cigarası, bir kibrit.

İhtiyar susmuyor:

«Hoş geldiniz, safa geldiniz! Buyurun geçin! Benim oğlumdur bu. Nah, şurada yatan. İnce hastalığa tutuldu, sizin anlıyacağınız. Şeytan karnına girmiş. Altı yıl önce köyden birini vurduydu. Hapishaneye düştü. Dört yıl yattıktan sonra, işte bu hastalık girdi karnına... Sağ olsunlar, Müdür filân boşver demediler. Yazdılar, çizdiler. Arabalara atıp kasabadan kasabaya gönderdiler. Bu işten anlıyan doktoru sonunda buldular. Tamam, dedi, doktor, işte besbelli... Yine yazdılar, çizdiler. Sağa sola tel çektiler. Telefon etseler nafileydi ya, hükûmet işi bu. İpin ucunu bırakmazlar. Allah razı olsun. Bir kere bırakılsa da eve getirseydim, anası ne yapar yapar, işi önlerdi. Önlerdi dedikse, yüzde yüz böyledir demek değildir elbet... Biz az mı gördük seferberlikte... On iki yıl askerlik ettik ağa. Vaktinde el atılırsa, Allahın emri ney dinlemez, çekilip gider bu hastalık... Yazıp çizeyim derken, bir yıl daha geçti. Sonra çıkardılar. Var git cezanın artanı affoldu, dediler. Aksiliğe bak ki, hapishanede, bunun arkasından, dört kişi daha hastalanmış. Başlamışlar kan çıkarmıya.. Bre aman, yazılmış, çizilmiş. Belki onları da koyuvermişlerdir şimdik.

«Bir meret derttir bu, efendi, bir meret derttir, köyde ver yansın ettik yumurtaya, süde... Allah eksik etmesin, aç

değilik, susuz değilik. Ha babam, de babam... Oğlan iyi olacak derken, başladı bizim kız da öksürmiye... Senesini bulmadı, küçük oğlanın beli büküldü. Tövbe estağfurullah! Ne yaptıysak fayda etmedi. Artık köyün hangi köşesinde tık diye biri öksürürse, bizimkinden biliyorlardı. Ulan, Allahın emrini taşımak için bunca peygamber gelmiş. Bizimkisi de bunlardan biri miydi yoksa... Ötede beride birkaçı daha kırmızı tükrük atmıya başlayınca, gayrik köyde duramaz olduk. Kalk bakalım dedik, bizim oğlana.. Gerçi biliyorduk, anlıyorduk, ne yapsan boş, boş emme, ilk ağızdan anasına meram anlatamazsın. Sonram muhtara meram anlatamazsın. Sonram da cahil köylü sürüsüne... İstediğin kadar imam yardımcın olsun... İmamı kim dinler? Halbuki amacağız dinin, imanın sırlarına ermiş. Bir dediğini iki etmezler. Taşırlar da taşırlar. Lâkin hastalık da, sağlık da Allahtan deyince, bir höykürtü koptu caminin içinde... Velhasılı kelâm, hastahane diye bahane edip, düştük yollara...»

Doktor yüzüma bakıyordu. Hasta dinliyordu. İhtiyar tutulan belini elleriyle geriye doğru itti, kemiklerini çıtlattı:

«Oh,» dedi, «kış günü yolculuk da çekilmiyor. Bereket yapımız sağlammış ağa. Yoksa çoktan kuyruğu titretmiştik. Kusura kalman, ben şöyle biraz uzanacan...»

İhtiyar sağına doğru eğildi.

Kalktık.

1952

KÖPEK

ŞEKERCİ İBRAHİM EFENDİ, torununun dünyaya gelmesinden on sekiz saat sonra hayata gözlerini kapadı. Sanki bu son saadeti beklermiş ihtiyarcık. Nasıl iki insan hayatına yakın ömrünü sessiz, sedasız geçirmiş ise, yine öyle gürültüsüz, patırtısız öte dünyaya kayıverdi. Son saatlerini, torununun gözlerine doğru vuran sıcak nefesleri altında yaşadığı için muhakkak cennete gidecektir.

Oğlunu küçük yaştan sanata ısındırdı. Kasabanın tek şekerci dükkânını bu oğlan şimdi tam babasının adına lâyık şekilde işletiyor. On yedisini bitirmeden ona bir de topaç gibi evlât doğuran karısiyle, boşnak mahallesinin en güzel evinde sıcacık bir hayat sürüyor.

Yahut sürüyorlardı. Hikâyeye böyle tatlı tarafından

başlamak ne rahat oluyor. Keşke sonuna kadar böyle sürdürmek mümkün olsaydı...

Rahmetli bir de köpek yavrusu bulmuştu. Ömrü boyunca hangi cinsten olursa olsun, köpeğe el sürmediği halde, bir akşam üzeri, birdenbire bu fikrinden vazgeçivermiş, kapının eşiğinde tirtir titriyen melez bir enceği içeri almıştı. Bir de maskaraydı kefere... Kırk yıldır evin nüfusundanmış gibi sıcak odaya girer girmez oynamıya, zıplamıya, önüne gelenin elini, ayağını yalamıya başlamıştı. Bu kış kıyamette kim bilir nerden gelmiş buralara?.. Allahın yarattığı diyerekten beslediler, kısa zamanda onu ev halkından saymıya başladılar.

Çocuk gözlerini evvelâ tahta tavana, sonra anasının gözlerine, en sonra da karabaşın burnuna açtı. Bu ıslak burun, annenin bütün gayretlerine rağmen, çocuğun yüzünden, elinden, ayağından ayrılmadı bir daha.. Kimbilir, Ertan'ın derisine bu görülmedik temizliği, pembeliği veren de karabaşın dilidir.

Ertan ayaklanıp bahçeye doğru sürüklenmiye başladıktan sonra karabaşın önemi büsbütün arttı. Annesi, bu küçücük kara köpeğin yanında çocuğu, bütün tehlikelere karşı emniyette görüyordu. Bahçenin etrafı yüksek taş duvarlarla çevriliydi ama, böcekler, karıncalar, etrafta sık sık görülen danaburnu, akrep gibileri, kadının gözünün önünde birer dev gibi canlanıp büyüyordu. Sonra gülümseyerek işine devam ediyor:

«Karabaş var ya» diye düşünüyordu, «kimsecikler birşey yapamaz çocuğuma..»

Karabaş, böceklerin Ertan'a yaklaşmak cesaretini gösterenlerini dişleriyle tutuyor, merhamet etmeden çıtır çıtır yiyordu. Beğenmediklerini tükürüyordu. Sokak kapısının açık bulunduğu bir gün Ertan o tarafa sürüklenmiş, tam o sırada da posta kamyonu tozu dumana katarak geçmişti. Karabaş dişleriyle çocuğun entarisini kavramış, onu bırak-

mamıştı. Bu yüzden sadık arkadaşından ilk tekmeyi de yemişti.

Ertan bir gün hastalandı. Karabaş yine başında bekledi. Fırsat buldukça yüzünü yaladı. Bu sıcak temasların, bir türlü açılmak bilmiyen kızıl göz kapaklarını kısa bir müddet için aralamak mucizesini gösterdiğini anne gördü ama, babaya söylemedi. Çok düşündü anne...

«Acaba yalatsam mı? Acaba iyi gelir mi?»

Diye, günlerce kafa yordu. Pek karar veremedi, ama mutfağa gittikçe mahsustan ayak sürüdü, geç kalmıya çalıştı.

Geceleri nöbetleşe başında beklediler. Hükûmet doktoru Tanrının günü geldi, gitti. Şehirden türlü ilâçlar aldırıldı. Hiçbir şey kâr etmedi.

Ertan öldü. Dedesinin yanına gömüldü.

Anne, kocası dükkâna gittikten sonra kırmızı örtülü sedire oturur, çenesini avucuna dayar, karabaşa bakardı. Karabaş şaşkındı. Ne yapacağını bilmiyordu. O da yalnız kaldığı dakikalarda anneye görünmeden Ertan'ın hâlâ iskemle üstünde duran hırkasını kokluyordu. Hâlâ karyolanın altında duran beyaz patiklerini yalıyordu. Anne, kendini unutup bu hırkayı, bu patikleri, dolaptaki entarileri, zıbınları boğularak yüzüne gözüne sürerken, hafif bir korku hissetmiyor değildi. Değildi ama, Ertan'ın kokusu ile karabaşın kokusu artık birbirine karışmıştı. Yüzü koyun patiklerle beraber yere uzandığı, elinden topu alınmış bir talebe gibi gırtlağiyle ağlayıp bağırdığı sıralarda bile, hafifçe şüpheleniyor, sonra vazgeçiyordu.

Baba karabaşı istemiyordu. Anne akşam üstlerine doğru, bahçenin bir kenarındaki kulübesine onu kapayordu. Eskisinden daha çok sevdiğini farkediyordu köpeği... Bu duygusundan da utanır gibi, iğrenir gibi oluyordu. Karabaşın parlak tüylerinde, çapaklı gözlerinde Ertan'dan bir iz var gibi geliyordu ona.. Ertan'ın köpekleşmesine, köpek

olmasına tahammülü yoktu. Fakat onun sevdiği, sevistiği bir şeyin canlı canlı ortada dolaşması, yürek yerinde bir burkulma yaratıyordu. Anne bundan hoşlanıyordu. Baba:

«At şu mendebur hayvanı», diyordu, «gözlerim görmesin!»

«Niçin anam? Niçin? Niçin?»

«Bilmiyorum, bana onu hatırlatıyor. Belki de..»

«Belki de?»

«Bırak şimdi.. Mutlaka at onu.. Koyver gitsin! Olmazsa çöpçü Ahmet Ağa'ya ver. Bir tarafa bırakır.»

Geceleri küçük odada birisinin eksikliği duyuluyordu. Biraz evvel dışarı çıkmış birinin, su dökmiye çıkmış birinin beklendiği açık açık görünüyordu. Anne ve baba susarak bekliyorlardı. Anne, karabaşın kulübe kapısını iteliyerek dışarı çıktığını, oda kapısına geldiğini, şimdi kapıyı açıverse sızlanarak içeri gireceğini biliyordu. Baba, Ertan'ın geri dönmemek üzere gittiğine karabaşı şahit tutan zihnini hoyratça zorluyor, kaşlarının üstünü parmaklariyle oğuyordu.

Karabaşı bir sabah kulübesinden çıkarmadı anne.

«Yatsın,» dedi, «ortada dolaşmasın. İşime ket vuruyor. Kapları yalıyor belki de...»

Belki de... Belki de köpekten çocuğa bir hastalık geçmişti. Kocası bunu düşünüyor, söylemiyordu.

Karabaş, üç gün üç gece kulübesinde kapalı kaldı. Sonra anne dayanamadı, çıkardı, sokağa salıverdi. Evin işini gördüğü müddetçe aklından çıkmadı. Gidip kapıyı araladı, ayaklarına sürünerek karabaş içeri girdi. Başını kaldırarak hayretle hanımına baktı.

Ertesi gün, daha ertesi, daha ertesi, daha ertesi... Karabaş kapalı kaldı. Sonra anne baba bir şey düşündüler. Epeyce de büyümüştü. Evi muhafaza edebilirdi. Kimseye bir zararı da yoktu. Hem bir yabancı kapıyı çalınca müthiş havlıyor, geleni sokmamak istiyordu. Ancak gelenin dost ol-

duğuna inanması mümkün olduktan sonra susuyordu. Onu kapının önüne çıkardılar. Bir daha içeri almadılar. Az ileride bir çit vardı. Komşuların avluları etrafı çevreliyordu. İlerden yolun geçmesi için bir aralık açılmıştı ama, yabancı birinin buralara yaklaşması imkânsızdı. Çarşı yolu ta öteden geçerdi.

Sokakta insanlara daha alıştı. Büsbütün sakinleşti karabaş. Tanıdıklarına kuyruk sallamıya başladı. Birkaç gün kapıyı açık bulup içeri dalmak istedi, anne izin vermedi. Artık sokakta yaşıyacağını anlıyordu. Akşam sabah, hep o eski, kenarı kırık toprak kap içinde yiyeceğini veriyorlardı. Suyu her zaman köşebaşından akan arktan içiyordu. Karabaş şikâyet etmedi. Yeni hayatına razı oldu.

Bir sabah kapıya posta müvezzii Yusuf geldi. Pervazı tıkırdatıp bekledi. Eline sıcak bir şey değdi. Karabaş ilk defa gördüğü halde bu yeni ahbaba ses çıkarmamıştı. Elini dostça yalıyordu. Yusuf hayvanın başını sıvazladı. Annenin askerde bulunan akrabasından gelen mektubu aralıktan uzattı, gitti. Ertesi gün Yusuf yandaki komşuya mektup götürürken şekercinin kapısının önünden geçti, mahsustan durup havaya baktı. Karabaş gene ıslak dilini onun eline sürttü. Yusuf gene karabaşın başını okşadı, yürüdü.

Baba ilk günler kapının önünde karabaşa tekme salladı. Birinde kafasına geldi, epeyce vıyakladı. Sonra babanın geleceği saatlerde yan sokakta saklanmıya başladı. Anne yemeğini verirken bile onun yüzüne bakmıyordu. Bir seferinde annenin beyaz elini öpecek oldu, kapı burnuna kapandı.

Müvezzi Yusuf, postahane az yukarda olduğu için, her gün şekercinin kapısından geçebiliyordu. Beş lira harçlık isteyen askerdeki akraba da mektubuna cevap alamadığı için üst üste mektup gönderiyordu. Her gün karabaş Yusuf'un elini yalıyor, her gün Yusuf karabaşın başını okşuyordu.

KÖPEK

Bir akşam köpek saati hesaplıyamadı. Kapının önünde uyuklarken baba geldi, başına ayağiyle bastı. Kurtulmak için çok çalıştı karabaş, sonunda kurtuldu ama, kulağının içinden toprağa kan sızdı. Yalıyamadığı için sabaha kadar için için inledi. Şekerci, dükkânına giderken kendini yan sokağa dar attı. Biraz sonra anne çanağı kapı dibine koydu. Karabaş kulağının acısından tadına bile bakmadı yemeğin.. Gözleri postahane tarafında, Yusuf'u bekledi.

Yusuf gelmiyordu. Öğle oldu, akşam oldu, gelmedi. Karabaş o geceyi de inliyerek geçirdi. Anne çanağın dolu olduğunu görünce yeniden yemek vermedi, kapıyı örtüverdi.

Yusuf o gün de görünmedi. Karabaş, bahçe duvarı boyunca kulağının kanını damla damla akıttı. Akşam sular kararınca yan sokağa saptı.

Çanak birkaç gün dolu kaldı. Sinekler kemiklerin üstüne siyah bir bulut bıraktılar. Bir hafta sonra hasta yatağından kalkan Yusuf gelip karabaşı aradı ama bulamadı. Kapıyı tıkırdatıp anneye sordu. O da bilmiyordu. Dükkâna koştu. Babaya sordu. Baba mangalın üstüne sarkmıştı:

«Bırak şu uğursuz hayvanı. Allahını seversen!» dedi.

Ertesi sabah çöpçü Ahmet Ağa kırık çanağı küreğiyle alıp arabasına attı.

Siz karabaşı bir tarafta gördünüz mü acaba? Tüyleri silme parlak siyahtır. Gözleri küçük, daima da çapaklıdır. Kuyruğu uzunca, ucuna doğru da kendiliğinden topuzludur. Görürseniz başını seviniz, ne olur... Çok ister bunu karabaş...

1953

OTUZ PAPEL

KASABADAKİ HÂKİME DE anlattık ya... Gene gene ne sorup durursunuz? Burası büyük mahkemeymiş, yok bilmem ağırcezalı yermiş... Bana ne? Kaatillik işliyen bencileyin bir karıya hafif ceza verecek değilsiniz ya... Biliyoruz. Ama demek yeni baştan hikâye etmek gerekiyor. Olsun. Hazır burada bir yığın kalabalık da var. Dinlerler de ibret alırlar. Nefes tüketmemiz de boşuna gitmez.

«İşte böyle hâkim efendi... Köyün dört yıllık mektebini bitirdik bitirmedik derken, babamgil beni kocaya vermek istedi. Şuncacık kızdım. Komşu kızlariyle kapı önünde evcik oynardık. Namaz vakitleri başörtümü başıma dolar, avludaki arığın başına girerdim. Bir vaktimi kaçırmadım. Yalnız ben mi? Küçük kardeşim Mehmet de, onun büyüğü Ay-

şe de kaçırmamıştır. Mehmetçeğiz daha dört yaşındayken sabah karanlığı babam sopayla başına dikilir, namaza kaldırırdı. Bir sıra oğlan hastalandı, kan kusmıya başladı. Dizleri tutmaz oldu fakirin. Gene de namazını, niyazını bırakmadı. Biz beşer yaşında oruca girdik. Hem öyle sizin bildiğiniz oruçlardan değil. Ramazandan üç ay evvel başlardık tutmıya.. Yılın yarısını niyetli geçirmişizdir. Zate Mehmet bu yüzden öyle cansız, dermansız kalmadı mı? Boyun kan gelir ağzından. Oldum olası cılızdır, hastalıklıdır. Bir türlü ölmedi de fakir. Ya Ayşe? Seccade üstünde yediği temelerin sayısını bir kendisi, bir de Allah bilir. Neyseleyim. Şikâyet gibi olmasın. Hak taalâya borcumuzu ödedik. Belki de daha çok borçluyuz. Ama velâkin, şu babam olacak herifin sopası yok mu? İnsanda din iman bırakmaz. Yaradandan giran gelmesin, adamı dininden, imanından geçirir.

«Bir sıra köye genç bir hafız geldi. Tuttu, eve misafir etti. Herif üçüncü gece yatağımın kenarına kadar sokulup uçkuruma el attı. Suratına yaradana sığınıp bir sille attım iki saat yerinden kalkamadı. Karanlıkta kızılca kıyamet koptu. Sonunda ne oldu bilir misiniz? Babam beni kabahatli çıkardı. Dişi köpek kuyruk sallamayınca erkek yanaşmaz, dedi. Kaba etlerimde iki odun kırdı. Herifçioğlu ertesi akşam sofra başında yüzüme bakıp sırıtmaz mı! Şeytan daha o zaman kaatillik işle diye dürttüydü amma paçamı sıkı tuttuydum. Kısmet bugüneymiş.

«Ertesi ramazan gelen hoca yiğin zamparaymış. Ayşe'yi beni yokladıktan sonra anama sürtünmiye başladı. Hem de babam yanındayken... Anam da bir araba odun yemekli kaldı. Siz topunuz orospusunuz, bu din diyanet adamlarını bile baştan çıkarıyorsunuz dedi, geçti öteye. Sabrettik, dişimizi sıktık, başbaşa verip ağlaştık. Konu komşu öne düştüler, etme eyleme dediler, yabancıları evine sokma, bir ramazan hocalarına yatacak yer buluruz, dediler. Ne mümkün? Köye başı sarıklı kim gelse, akşam soframızda. Hem

de siniye beraber oturmak şartınnan...

«Bir gün tutmuş yakasından yeşil sarıklı birini, beline kadar siyah sakallı.. Köşeye oturttu. İlle aç karnını, kısmetini yazacak dedi. Ayak direttim, ağladım, yalvardım. Anam saçını başını yoldu. Faydasız hâkim efendi, hem de anamın yardımiyle uçkurumu çözdüler, hocanın önüne çıplak göğdemi serdiler. Karnıma yazı yazdırdılar. Şuncacık kızın kısmeti kapanmış da, bu dızgallı açacakmış.

«Barileyin başkalarına karşı insancıl olsa, neyse.. Sekiz yaşımda başı açık sokağa çıkamaz oldum. Dükkânların önünden geçemez oldum. Kapı aralığından bekçi ile konuştum diye kızgın maşalarla baldırlarımı dağladı, kasnaklarımı kırdı. Parmağının ucunu bir erkeğe gösterdiğini duyarsam, yalan bile olsa canını alırım kahpe, diye bas bas bağırdı.

«Bereket kısmetimiz uzakta değilmiş. On üçünü bitirmeden bu zındık deyyos karşıma çıktı. Keçibelen'de hükûmatın koruucusu imiş. Kazma gibi dişlerini uyuz ensesini gördüğüm zaman ellerimi yüzüme kapadım, anacığım diye bağırarak dışarı fırladım. Ah o anam, o benim cahil anam.. Kızım, nidececksin burda kalıp da, dedi, babamın sopası altında pestile döneceğine, git, kendi evimdir de, eteğini beline tak, rahatına bak. Nikâhta keramet vardır, bugün sana ifrit görünen, yarın ceylân görünür. Beni dinlersen kaçırma kısmetini, kendi ayağınla tepme dedi.

«Herifin dağ başında bir kulübesi varmış. Üç köyün ortalık yerinde. Hepsine de yarımşar saat çeker. Hükûmat falan parası ilen geçinmiyor, köylüden dilenip katıklanıyor. Boynumu büktüm, ayalimdir diyerekten göz yaşımı yenime akıttım. Herif ömründe ilk defa mı karı kız görmüş nedir, aç kurt gibi saldırdı üstüme.. Salyası akar, ölüler gibi serilir yerlere. Bir kepazelik ki darısı düşmanlar başına...

«Dişimi damağımı kenet ettim. Allahın kısmetinden

vaz geçilmez, dayan dedim kızım, dayan! Hep güler yüz, tatlı dil. Kime ama? Gece yarısı gelir, kör kütük zarhoş. Verir sopayı belime, verir sopayı belime...Üç ay dolmadan bıktı benden.. Uğramaz oldu yanıma.. Kasabada kötü avratlarla düşüp kalkarmış. Nâlet olsun, dedim, aramadım, aldırmadım. Ama uğul uğul uğuldıyan ormanın içinde, derme çatma kulübede, gel de barın bakalım. Küçücük bir mushaf vermişti anam.. Sarılırım ona, yüzü koyun yere kapanırım. Ağaçlar vın vın vınlar, yarasalar fışırdar.. Aklım çıkacak. Mümkünü yok, aklım çıkacak.

«Bir sabah erkenden pılı pırtıyı topladım, babamın evine doğru yola çıktım. Babam kahvedeymiş, duymuş geldiğimi.. Geçerken odunluktan bir odun almış. Yer misin, yemez misin.. Aha şu kolum, şuracıktan aşağı oynamaz, o günden sonra.. Baygın düşmüşüm. Kağnıyı koşturmuş, çobanla beni evime göndermiş. Çobanın kucağında uyandım. Parmağımı oynatacak halim yoktu. O pis it de sırıtmaz mı? Üstüme saldırmaz mı? Adam sen de dedim, koyverdim kendimi... Çoban yarım saat sonra ağzını silerekten çıktı, gitti.

«İki gün mü, üç gün mü sonra yanında iri yarı biriyle, kocam geldi. Geçtiler, oturdular, kahve pişirdim. Ortaya bir şişe rakı çıkardılar. Gece yarısına kadar içtiler. Beni de oturttu, zorla ağzıma döktü. Yanımdaki herif ikide bir kolumu bacağımı cimcikliyordu. Baştan bu işi gizli gizli yapıyormuş göründü. Sonra aşikâreye vurdu. Deli gibi olmuştum. Kocam görüyor, aldırmıyordu. Git gide iş azıdı. Herif üstüme çullandı. Bir yandan onunla boğuşurken bir yandan kocamdan imdat istedim. Deh ulan, yabancı değil, aldırma dimesin mi? Kafam da bir dumanla doldu, bir dumanla doldu. Netsem kurtulamıyordum. Derken kocam olacak herif gırç diye kapıyı çekti, gitti. Herif bir solukta kandili söndürdü. Önüne geçemedim hâkim efendi, önüne geçemedim.

«Ertesi sabah uyandığım zaman etrafta kimsecikler yoktu. Dirseklerime dayandım, davranayım dedim, hayır.. Kalkamadım. Meğer ne zıkkımmış o rakı denilen şey.. Bir kay ettim, bir kay ettim.. Ölü gibi yattım akşama cek..

«Neden sonra toparlanabildim. Tabanlarımın altı bilem yanıyordu. Güç belâ köye vardım. Bitamam anlattım olanları.. Anam ağlar, kızkardeşim ağlar.. Babam düşündü, taşındı, sen git geri dedi, ben icabına bakarım. Ne de olsa ayalindir. Hem işin içinde bir orostopolluk ney var mı, bır sorup soruşturalım.

«Gece yarısı eve döndüm. Bir yandan korku.. Bir yandan böğrümün sızısı.. Allaha, canımı al da kurtulayım diye sabaha cek duva ettim. Almadı yaradana kurban olduğumunun, almadı. Üç gün üç gece yattım. Gene bir akşam.. Öf... Hangi akşam bilmem.. Çat diye kapı ardına devrildi. Kenarda serilmiş, kalmışım. Can havliyle ayağa fırladım. Yanında mavi gözlü, gravatlı bir erkek. Yalın yalın gülüyor bana. Bir hoşoldum. Beynimin içi karıştı. Hadi bize sofra hazırla, al şu paketleri, dedi kocam.. Peynir, zeytin, et filân getirmişler.. Kolum kanadım kırıldı. Ocağın başında içim geçmiş, iki lokma yemiş, serilmişim oraya.. Sürükliyerek kaldırdılar. Kocam dışarı çıktı, mavi gözlü adam kolunu belime doladı. Budur diyerek karnına bir tekmik savurdum, yere yıkılmasiyle kalkması bir oldu. Ulan kahpe, dedi, otuz papel saymışım bir geceliğine, senin ananı bellerim...

«Eğer dedim, kılıma dokanırsan, kendini ölmüş bil.. Kocama seslendi. O da gelip iki kollarımdan tuttu. Sille tokat, yatırdılar beni yere... Sonra kocam kayboldu ortadan.. Evimize bir de varlık çöktü çökmesine.. Her pakette, ekmeğiydi, soğanıydı... Ama üçüncü müşteri kapıdan girer girmez dineldim, kocam gözlerini ağarttı, üstüme yürüdü. Kenarda ekmek bıçağı duruyormuş. Kaptım, salladım. Gırtlağına rastlamış, kocaman yarık açılıverdi. Kafa arkaya

düştü, deprendi kaldı. Ötekisi çoktan kaçmıştı. Bıçakla peşine düştüm. Karanlık ormanda yarım saat koştum, kurtardı kendini it...

«Dizlerimin bağı kopmuş, çalılıkların arasına yığılmışım. Gözümü açar açmaz yekindim. Köye doğru yürüdüm. Bıçak elimdeydi. Üstünde kanlar kurumuştu. Ne düşündüysem, derede iyice yıkadım, eteğimin tersiyle temizledim. Belki inkâra sapmak ümidim vardı. Belki babamdan korkmuştum. Anam yüzümden ürkmüş. Sen bir şey yapmışsın, amanın yetişin komşular, diye seslendi. Babam da çıktı, geldi. Yere diz çöktüm, ayaklarına kapandım, olanı biteni anlattım. Bıçak şalvarımın arasındaydı. Tekmikle itti beni... Yıkıl kahpe dedi, geçende de böyle bir yalan uydurmuştun. Aslını diğnedim. Sen soycak fahişesin. Durmadan yalan uydurur, sonram bildiğini işlersin. Git, hapishanelerde sürün, defol karşımdan, dedi. Dizlerimin üstünde kalkındım. Ne olduğunu bilemedi, karnının ortasına gömüverdim bıçağı.. Çürük ağaç gibi devrildi deyyos.. Buldu orospu kızının elinden cezasını...

«Anam da gitmiş, bekçiye haber vermiş. Delirdi kızım demiş, yetişin! Çocukları kaçırmışlar, bütün kahve halkı üşüştü başıma, bağladılar ellerimi.. Getirdiler hükûmata.. İşte budur benim hikâyem. Artık tekrarlatmayın kuzum.. Bittim artık, ne harcınız varsa görün...»

1953

ARZU

BUGÜNE KADAR KENDİ İŞ-lerimden göz açmıya vakit bulamadım. Şimdi bana hücum eden hâdiseleri bölümlere ayırmayı, tasfiye ede ede, en sona kalanlar üzerine eğilmeyi daha kolaylıkla becerebiliyorum. Bu en sona kalanlar, benim bundan sonraki hayatımın belki on mislini doldurup taşıracak kadar çok, çeşitli ve sunturlu. Hele kendi hayatıma dair lâf etmiye başlarsam...

Şimdi ilk defa olarak bu hayattan size bir yaprak açıyorum. Bakalım hoşunuza gidecek mi?

Efendim, bundan çok yıllar önce, ben Edirne'de sulh hâkimliği yaptım. O zamanlar bâzı yüksek yaratılışlı kimselerin insanlar üzerinde fikir yürütmiye ve hüküm vermiye hakları olduğunu düşünürdüm. Kendimi de bu yüksek yara-

tılışlılar arasında saymakta tabiî tereddüt etmezdim. Hesaplardım: Hukuktan pek iyi dereceli şahadetnamem vardı; mahalleden hüsnühal kâğıdı, sıhhiyeden hazır rapor ve aşı vesikası, nüfustan vatandaşlık cüzdanı tedarik ederek şartları tamamlamış, fazla olarak da memleketin doğu taraflarında bir kazada iki yıl kadar savcılık etmiştim. Artık yüksek yaratılışta sayılmam için gereken şartları haiz değil miydim?

Bilmem Edirne'yi bilir misiniz? Gördüğüm şehirlerin en güzelidir. Hükûmet konağından nehir kıyısındaki elektrik fabrikasına kadar uzanan dümdüz, tertemiz bir caddesi vardır. Akşam üstleri Yahudi kızları kırmızı kordelâlarını saçlarına iliştirerek bu caddede piyasaya çıkarlar. Hepsi şirindir. Bol kahkahalar atarlar. Bardağınızı doğrudan doğruya fıçıdan dolduran meyhaneci Yordan'ın dükkânı ile aşçı Süleyman Efendi'nin lokantası, topal noterin yazıhanesi, şişman Muhittin Bey'in eczanesi, bu cadde üzerindedir. Rahmetli huysuz İbrahim Ağa'nın çayhanesi de burada idi.

İki karış sakallı ve değirmen taşı sarıklı eski kadının minderine çökmüştüm. Yirmi üç yaşlarında var yoktum. Mübaşir Hüseyin Efendi bir şehzade karşısında el pençe divan duran ellilik harem ağası gibi gözlerini yüzüme kaldırmadan konuşurdu. Genç yaşında iktidar ve zekâsı sayesinde başkâtiplik mevkiine yükseldiği söylenen kırk beşlik Raşit Efendi dört çocuklu, on iki nüfuslu ve yedi göz odalı evinde bana bir ziyafet çekti ki, bulunsanız şaşırırdınız. Hanımı o günden itibaren sulh hâkimine ziyafet çekmiş ve yemeklerini beğendirmiş olmanın şerefini mantosunun üzerine giydi ve yılların yılı çıkarmadı.

Çarşı, eski sakallı hâkim devrinden kalma bir itiyatla, akşam üzerleri mahkemeden çıkıp evime dönerken, ustası çırağı, müşterisi misafiri ile, hep birden ayağa kalkar, beni selâmlardı. Yahudi kızı yağlı Ester'e o zamanın parasiyle elli liralık esans hediye eden kalantor kürt avukat Hayret-

tin Bey, yeni yeni giyilmiye başlanmış olan şapkanın «Prens» markalısını on adım ileride başından çıkarır, yanlamasına beline kadar indirir, «akşam şerifler hayırlar olsun hâkim beyefendi» derdi. Yahudileri bile fendiyle titretmiş olan Avukat Kâmil Bey örtülü çarşının tam karşısındaki salâtin kahvesinin camı önünde müşterilerine nutuk çekerken ben uzaktan göründüm mü, kahvenin yirmi arşın dip tarafındaki ocağa, doğru seğirtir, gûya kendi eliyle hamam kubbesi gibi küpten soğuk su içmek merakına düşerdi.

Hey gidi günler... İnsanları biraz da küçük görürdüm. Hele o aslı nesli belli, tavrı büyük ruhu küçük, insan cücesi eşraflarla zenginleri hiddetten tir tir titretirdim. Rahmetli vali Halit Bey sarı saçlı kızını yamamak için üç defa ziyaretime geldiydi de hükûmet konağındaki odasının yerini öğrenmeden o şehirden ayrıldıydım. Meşhur tüccar Karabekir'i tanımazdım. İnhisarlar başmüdürü denen o sulu züppeyi yanıma yaklaştırmazdım. Komşum olduğu halde sütçü Nedim Bey'i çok yavan bulurdum. Halbuki iyi bir insandı. Sonradan büyük adamlar sırasına geçtiğini işittim.

Kaleiçi denen bir mahalle vardı ki, kibarlar otururlardı. Valisinden Yahudi sarrafına kadar her mevkii olanın orada ya mülk, ya kira, bir evi vardı. Bol ağaçlı, havuzu fıskıyeli, türlü çiçeklerle dolu evlerin aydınlık pencerelerinden gece yarılarına kadar, şarkılar, saz sesleri dökülürdü sokağa... Hemen her kapı benim için açıktı. Böyle olduğu halde karanlık köşelerde durup evlerin içlerine doğru arzu ile bakmayı severdim. Hemen her ev sahibi «dün akşam sulh hâkimi bizdeydi..» demek için sıra bekler, fırsat kollardı. Böyle bir sözü kahvede, borsada, örtülü çarşıda veya başka bir yerde söyliyen birisi, ya efsanevî bir damada, ya ebedî bir iftihara, yahut da şimdiden kazanılmış bir dâvaya sahip çıkabilirdi.

Mahalle bekçisi sabaha kadar kapımdan ayrılmaz, bir çift genç hizmetçi kız, nöbetleşe alt odalardan birinde ya-

tardı. Belki bir misafir düz pilâv yemez de çilâv veya iç pilâv ister diye, her gün mutfağımda dört çeşit pilâv pişirilirdi. Hiçbirine el sürmeden dört tencerenin de çöp tenekesine döküldüğü veyahut kibar komşulara taşındığı günler çoktu.

Günün birinde bir müfettiş geldi.

Hepsi ziyaretine, otele gittiler. Ben duymadım, görmedim. Hakkımda tahkikat açılacağını söylediler, aldırmadım. Para ile şahit toplandığını, avukatların taraf taraf faaliyete geçtiğini haber verdiler, umursamadım. Bana insanlar hakkında fikir yürütmek hakkını vermiş olan kanuna dayanarak kuvvetli haksıza, zayıf haklıyı tercih ettim. Sönük iyiyi parlak fenaya üstün tuttum. Zevk veren hürriyeti, keyif veren esaretin sırtına bindirdim. Esnafın hakkını tüccardan, işçinin hakkını patrondan kopardım, sahibine verdim. Köylünün ahını beyden çıkardım. Selâmımı seyrekleştirip gururumu yücelttim, gıdamı kesip sadakamı arttırdım. Kederli içimi mesut gösterdim ve kan kusunca «buzlu kızılcık şerbeti içtim» dedim...

Beni yere vurmak için kanunun en zayıf tarafını bulmak lâzımdı. Kanunun zayıf tarafı olur mu? Rüşvet alanı o maddeye, nefsanî hırslarla adam mahkûm edeni bu maddeye göre cezalandırırlar. Postunu da elinden alırlar. Adam öldürenin, zorla ırza geçenin maddeleri ayrıdır. Ne yapmalı? Avukatlar kanununu iyi bilirler:

Sulh hâkimi, hâkimlik şerefiyle telifi kaabil olmıyan hal ve hareketlerde bulunuyormuş, dediler.

Müfettiş iyi bir insandı. Mazlum, sessiz, tecrübeli ve uzağı görecek kabiliyette bir adamdı. Kendi sözüne göre yaşı elli beşi çoktan aşmış, bıyığını değirmende ağartmamıştı. İstanbul'da bir evi, bir karısı, üç yavrusu vardı. Edirne'nin en güzel otelinde yatıyordu. Her sabah erkenden daireye gelir, koridorlarda dizi koluna geçmiş olan şoför, esnaf çırağı, hamal, elektrik montörü, tüccar kâtibi, avukat

yamağı, daha bilmem hangi mesleklere mensup şahitleri dinlemiye başlardı. Küçük daktilo makinesi akşamın geç saatlerine kadar tıkırdardı. Bir dâvanın en çetin yerinde bu tıkırtıların kulağıma dolduğunu his eder, birkaç saniye düşünür, sonra işime koyulurdum. Gökyüzü kararınca ağırceza salonunda, çoktan onu bekliyen reisle birlikte heykelin karşısındaki küçük «âyan» kahvesine, çay içmiye giderlerdi. Bazan defterdar Rüştü Bey, tapu müdürü Faik Bey, müskirat serbâyii Lütfü Efendi de gelirler, arkalıksız iskemlelerde havuza karşı otururlardı. Müfettiş mekteplerin tatil saatini dört gözle beklerdi. Ne kadar lâfa dalsa, Selimiye tarafındaki sokak başından her an fışkırıverecek olan allı, morlu çocuk sürüsünü beklediğini, her daim belli ederdi.

Derinden bir cıvıltı başlardı. Burmalı minareye kuşlar da hep böyle cıvıltılarla hücum ederler. Müfettiş ayaklanır, bütün oradakilerin başları o tarafa doğru çevrilir, bekleşirlerdi. Az sonra bütün cadde, dağılmış bir demet gibi, sürülerle küçük oğlanın ve kızın sağa sola uçuştuğu bir park haline gelirdi. Müfettiş, keyif verici bir madde yutmuş gibi bacakları titriyerek, gözleri sulanarak, mahzun mahzun güler, haz içinde yüzerdi. Yorulup da sandalyesine çöktüğü zaman:

«Bilmezsiniz beyefendi», derdi, «ne yaramaz şeydir... Aman ne yaramaz şeydir. İki oğlanı karşısında susta durdurur. Bir bebek alırsınız, ertesi gün gözlerini oyar. Kuzu ister, getirirsiniz, bir haftaya kalmaz, hayvanın postunu yüzer. Bütün bendehanenin bahçesinde hep alt alta, üst üste... Yüz göz, toz toprak içinde... O güzelim bukleli sırma saçlar kaymak yanaklarına, ensesine yapışmış... Görülecek şeydir vallahi...»

Avukat Kâmil Bey ellerini uğuşturarak mırıldanır:

«Ne zor iş, beyefendimiz, ne zor iş... Zatı devletlerini de yoruyorlar. Çoluğunuza, çocuğunuza hasret bırakıyorlar. Hem hakikat anlaşıldı mı efendim? Şöyle bir kanaat

tahassül ettikten sonra bilmem bütün şahitleri dinlemiye lüzum var mı?»

Müfettiş yarı minnettar, yarı mahzun:

«Hakikat anlaşılmasına anlaşıldı. Elhak kanaati vicdaniyem de tahassül etti. Lâkin tahkikatı sonuna kadar götürmek lâzım. Malûm ya, işi sağlam kazığa bağlamalı. Çaresiz bir müddet daha uğraşacağız. A... Bakın şu maskaraya.»

Müfettiş parmağiyle heykelin dibinde bir noktayı gösterir. Orada taş kaidenin arkasında kabarık, altın başlı bir kız, o bembeyaz elleriyle toprağı eşelemekte, yanı başından kopardığı hercai menekşelerini açtığı çukurlara dikmektedir. Müfettiş gözlerini kısarak, baygın bir halde çocuk taklidi yapar:

«Bakındı maymuna... Bakındı şu tatlı tatlı, şekerli şekerli maymuna... Orada kalkmış, bahçıvanlık yapıyor. Yumuk ellerine yazık değil mi? Ha? Söyle bakayım... Yazık değil mi o pamuk ellere?...»

Kız onlardan en aşağı on beş metre ilerdedir. Müfettişin sesi hazdan kısıla kısıla sönmekte, sözlerini yanındakiler bile güç belâ anlamaktadır. O keyfinden ne yapacağını bilmez, avuciyle yanında oturan defterdarın ak saçlarını okşar:

«Ah , seni gidi yaramaz... Seni gidi maskara...»

Sonra birdenbire canlanır, yüzünün çizgilerini bir araya toplar:

«İnanmazsınız beyefendi,» diye telâşlı telâşlı konuşmıya başlar, «mümkün değil, inanılacak gibi değil. Bir gün yine ortada yok. Tahkikat filân olmayınca çok günlerimi bendehanede geçiririm. Benim cennetim orasıdır. Öğle sıcağı.. Deniz bahçemize bitişik. Boğaz'ın meltemi fışır fışır odalarımızı doldurur. Annesi tuvaletinin başında saçlarını düzeltiyor. Biraz esans falan.. Gonça nerede? O da sağa sola bakındı. Balkona çıkıp bahçenin ta diplerine kadar her ye-

rini taradım. Gonça yok. Sesi de gelmiyor. Çünkü onun vücudu görünmese de sesi daima aramızdadır. Vıcır da vıcır... Vıcır da vıcır.. Gonça da yok, sesi de... Deliye döndük. Adamları deniz tarafına saldık. Hanımın oda uşağı sesleniyor:

«Hanımefendi, hanımefendi.. Yetişin, hali görün...

«Bir de koşarız: Denize inen mermer merdivenin en alt basamağında. Entarisini beline dolamış, kilotunu çıkarmış, buz gibi su diz kapaklarında çırpınıyor... Bir de:

«Anneciğim, bak ben banyo yapıyorum...

«Demez mi? E, kimde can kalır. Heyecandan genç kadının yüreğine inecekti. Zavallı Seniha'cığım...»

Tahkikat devam eder. Koridor dolar, boşalır. Mahkemenin kapısından, içeri girenler gözüme ilişir: Geceyi evlerinde geçirmem için yalvar yakar olan muteber zevatın biri girer, biri çıkar. Hepsi benim umumhaneye müdavim olduğuma yemini billâh ederek söylerler.

Müfettişin sıkıntısı gittikçe artar. Akşam üzerleri yalnız başına kışlalara doğru uzanır. Boş tarlalarda, ağaçlar altında, başı elleri arasında, düşünür. Gece geç vakitler otelin balkonunda saatlerce çıgara içtiği söylenir. Oda hizmetçisi altmış beşlik madam, uykusunda «Gonça... Gonça...» diye haykırdığını etrafa yayar. İstanbul treninin geldiği saatlerde faytona atlayıp Karaağaç'a uzanır. İstanbul yolcularının yüzlerine gülümsiyerek bakar. Vagonların diplerine sokulup koklar. Ağır kapılara parmaklariyle dokunur. Ay yıldızlı camların ışığını gözlerine sindirir.

Gün günden kabına sığmaz olur. Bu fedakâr babanın kederi validen baş kâtibe kadar herkesin içine dokunur. İkindiye doğru kumandan falan gelip koltuğuna girerler, biraz hava alsın diye Tunca bahçelerine doğru götürürler.

Bütün Edirne müfettişin derdini bilir. Caddeden geçerken herkes onu hayranlıkla, acıyarak seyreder. Topal noter bile ömründe yapmadığı işi yapar: Caddede kalaba-

lığın önüne çıkarak, ağzının ağır rakı kokusiyle:

«Müfettiş Beyefendi, bir kahvemizi içmek tenezzülünde bulunmaz mısınız?» der.

Hiçbir şey, hiç kimse onu avutamaz. Bilir ki ertesi gün, daha ertesi gün, bir hafta, bir ay, bir sene sonra... Bütün ömrü boyunca, bu şahitler her sabah onun kapısı önünde yığılacaklardır.

Bir akşam, zahire tüccarı İpsalâ'lı hırsız Ahmet Bey'in konağında birkaç kadeh rakı içen müfettişi büsbütün gam basar. Kolalı yakasını söker, kıravatını koparırcasına açar:

«Öf, aman...» diye patlar, «dayanamıyacağım. Vazife.. Vazife.. Ben vazifemi yaptım. Benim asıl insanî vazifem İstanbul'da. Üç tane yavrucak, bir gencecik kadın, gözleri yolda, beni bekliyor. Yetimler gibi. Reva mı? Reva mı bu? Onlara yazık değil mi? Onları babasız bırakmak cinayet değil mi?»

Ertesi gün, sekiz on kiloluk tahkikat evrakını çantalara tıkar, trene atlar. Vagon penceresinden istasyona dizilen şahitlere bir bakması vardır, ömürdür, ömür...

1948

SIR

ÇARŞAMBA'LI İZZET, HApishanede son gecesini geçirmek üzere, yattı. Daha yarım saat önce boğuk, sert sesiyle, kulağının dibinde durmadan hikâyeler anlatan Mazhar bile kıpırtısını kesmiş, kesik kesik solumıya başlamıştı. İzzet, bir haftadanberi uyuyamıyordu. Bu akşam da sabahlıyacağını biliyordu. Birbiri ardı sıra geçen geceler, ta şafaklara kadar, neler düşündüğünü, zihninden neler geçtiğini pek hatırlamıyordu ama, cuma sabahı müdürün odasına girip kaydını sildirdikten sonra, büyük kapıdan çıkar çıkmaz, ne tarafa gideceğini, ilk önce kimi göreceğini, sonra o gördüğü adama ne söyliyeceğini, hemen her akşam hesap ettiğini iyi hatırlıyordu. Yalnız bu gece, ilk yarım saati, başka bir meseleye kapatmıştı. Belki sabaha kadar da bunu

düşünecekti. Şu adam, şu yanı başında terli alnını kırıştırmış olarak, dizlerini her zamanki gibi karnına doğru kısarak yatan şu pos bıyıklı, temiz yürekli adam, yatmadan on dakika önce ona bir sır vermişti. Bu temiz yürekli adamda böyle canavarca bir sırrın yerleşip oturması inanılır şey değildi. Düşündüğü de galiba buydu. Yoksa sırrın kendisini düşünmiye daha uzun vakti vardı. Bu gece, yarın gece, bütün geceler... Bütün bir ömür, yakalanmadan adam öldürmenin yolunu aramıya değerdi.

Çabuk geçti saatler... Bir yıllık uykudan kalkıyormuş gibi sersem sersem doğruldu. Şiltesini dürdü, içine öteberisini koydu. Ayakta, başı ucunda bekliyen alnı terli adamla sarmaş dolaş oldular. Daha geride, ayakta durup kendisine bakan kara Süleyman'la, İbo Etem'le, Kâtip Salih'le el sıkıştılar. Gardiyanın arkasında koğuştan koğuşa geçerken arkadaşlık ettiği ötekilerin kimisiyle göz göze, kimisiyle el ele, kimisiyle de yanak yanağa geldi. Hepsinin dudaklarında birer gülüş vardı. Hepsi «uğur ola İzzet, bizi unutma, hatırdan gönülden çıkarma» dediler.

Başına dört yıllık bir hapislik derdi çıkarmış olan Ağayolu çarşısına çıkamazdı. Orada herifin oğlu, pat diye karşısına dikilebilirdi. Bütün konu komşu esnaf da tanıdıktı. Yanında bunca yıl çıraklık ettiği Bezzaz Halil Efendi'yi sustalı çakı ile vurup öldürmesinden hep kendisini kabahatli bulduklarını biliyordu. Biri hapishaneye uğramamıştı. Uğramasınlar. Anacığı, sanki kurulmuş bir makine gibi, her sabah elinde çıkısı, gözlerinde sevimli yaş damlaları, demir kapıya gelmişti. Tam dört yıl, belini ikiye bükerek tahta silmiş, çamaşır yıkamıştı. Nişanlısından haber getirmişti.

Bezzaz Halil Efendi de fena insan değildi. Beş vakit namazında, yumuşak başlı, koyun gibi bir adamdı. Ama paraya karşı bir ateşi vardı ki, onu bir dakika içinde ku-

durmuş köpeğe döndürürdü. Bu halini kendi de bilirdi de, oğluna, neye belli etmemek için türlü düzen çevirirdi.

İzzet, düşüne düşüne bedesten tarafına saptı. Çocukluk arkadaşı Nalbant Şaban'ın dükkânına sırtındaki dengi bıraktı. Şaban orada yoktu. Az ötede, şirinlerin hanın altında kuyu bir kahve olacaktı. Oturup katışıksız bir kahve içmeyi düşündü. Derken arkasından bir ses:

«İzzet Efendi, İzzet Efendi!»

Sırtından bıçak yemiş gibi durdu. Bu sesi tanıyordu. Adam yetişti. Tam acıyan yere, sırtının ortasına dokundu:

«Bugün çıkacağını biliyordum. İki saattir peşindeyim. Yürü bakalım dükkâna!»

Halil Efendi'nin oğlu gülerek yüzüne bakıyordu. Kıpırdadıkça sarı, mavi ışıklar çıkaran gözbebekleri oynuyordu. Seyrek bıyıklarının altındaki beyaz deri, tirtir titriyordu. İzzet'in koluna yapıştı, boş bir sepet gibi çekmiye başladı. İri sesiyle anlatıyordu:

«Rahmetli babamın kanı helâl olsun! Annem çok üzüldü, çok ağladı, hem onun için, hem de senin için! Sen bizim yabancımız sayılmazsın. Şu kadarken beraber oynadık mahallede... Uzaktan akrabalığımız bile var. Rahmetli çok iyiydi, hoştu. Nur içinde yatsın... Ama deliydi, para delisiydi. Annemin o ihtiyar halinde yarım lira için babamdan dayak yediğini bilirim. Ak saçları yerlerde sürünürdü. Bir türlü elinden alamazdık. Büyük dayım bir gün bizdeydi. Pazarda otuz kuruşa satılırken annem kapının önünden elliye almış üzümü... Gözleri döndü, kalktı, yürüdü kadının üstüne... Dayım önüne geçeyim dedi, suratına bile bakmadan bir savurdu adamı, sırt üstü yere düşürdü. Rahmetli çok kuvvetliydi. Sen bıçağına dua et... Yoksa şimdi onun yerine sen... Senin yerine de o...»

Zınk diye yolun ortasında durdu. Parmakları İzzet'in kolunu demir cendere gibi sıkıyordu. İri yarı, babası gibi kuvvetliydi. Gözlerinde o sarılı, mavili ışık durmadan ya-

nıyordu.

«Bırak beni!»

«Ne? Seni bırakacak mıyım? Bir de annemin derdini çekeyim, öyle mi? Yürü... Bundan sonra dükkânımızın da, evimizin de bir direği sen, bir direği ben! Ses etme! Evvelâ eve gidelim de, şöyle bir yıkan, pâklan!»

Halil Efendi'nin haremi merdiven başında duruyordu. Onun da gözlerinde bir donukluk seçti İzzet. Sesi tatlı gibiydi ama, beyaz bir hotoz gibi dimdik, hareketsiz duruyordu. Öyle ya, başında da beyaz bir hotoz vardı. Kadın erkek sesiyle içeriye seslendi:

«Hamamı yak, Şaziye!»

Dükkânda, delikanlı İzzet'in karşısına oturdu. Kahve getirtti, karşıki han ocağından... Komşuları çağırttı. Felek Mustafa, Yoğurtçu Rahim, Sarraf Aziz, hep geldiler, «geçmiş olsun İzzet Efendi» dediler.

Akşam sular kararınca köprü başındaki İspinoz'un meyhanesine gittiler. İspinoz, dört yıl içinde kötü meyhaneyi bayağı bayağı bir lokanta haline getirmişti. Buz dolabı bile vardı köşede... Tavandan şıngırdaklı lâmbalar sarkıyordu.

Halil Efendi'nin oğlu, ille de vakanın nasıl olduğunu merak ediyordu. Poliste, mahkemede bir sürü şeyler anlatılmıştı ama... İşin doğrusunu elbette İzzet biliyordu. Kısık bir sesle başladı İzzet:

«Altı ay para almadım ağabey,» dedi «tek birkaç kuruşum biriksin, dünya evine girer girmez el kızına sıkıntı yüzü göstermiyelim diye... Senin haberin yoktur, söyleme paranı biriktirdiğini diye tembih geçtiydi. Soğan ekmek, zeytin ekmek, helva ekmek, sıktım dişimi... Anacığım da ha keza. Ara sıra bıkardım, kızıverirdim dé, anacığım yumuşatırdı, bekle yavrum derdi, sabret, biriken paralar yine senin... Ayşe ile birlikte yersiniz. Evinizi, barkınızı düzersiniz...»

İzzet bir kadeh rakı yuttu, bir zeytin tanesini çatalına aldı, tabağın kenarına dayadı:

«Haziranın onu cuma! Nikâh saati almışım. Perşembe günü akşamı rahmetli, kasanın başında... Yavaşça sokuldum. Yüzünü kaldırdı, zihni hesapla dolu, baktı. Yine eğdi başını... Yarım saat mi desem, bir saat mi... Bakmadı bir daha. Cesaretimi topladım, emmi, dedim. Yine bakmadı. Bir daha emmi, dedim. Durakladı, para demetinin fışırtısı kesildi:

«Nedir?» dedi.

«Ben yarın evleniyorum.»

«Var git, güle güle evlen!»

«Eksik olma! Şey...»

«Ne?»

«Şu bizim parayı versen de...»

«Ne parası?»

Kasayı vinçle kaldırıp beynime düşürseydi, daha iyi idi. Daha önce şeytan aklıma getirmişti bunu... Getirmeseydi, belki o kadar aldırmazdım.

Birkaç kelime sonra, hırsla tezgâhın arkasından çıktı, yanıma koştu, suratıma şırak diye bir şamar indirdi:

«Köpek soyu,» dedi, «ben mi gireceğim kızla gerdeğe? Var git, ne hayrın varsa gör! Benim tek kula, tek metelik borcum yoktur. Senin gibi köpeğe mi borçlanacağım?»

Birkaç lâf edecek oldum. Büsbütün alevlendi. Yok yere kızmak da neymiş, ben rahmetlide gördüm o gün... İş bununla kalsa yine neyse... Kepenkleri indirtti bana... Demirleri sürdürdü. Yer misin, yemez misin... Yalvarıyordum, emmi yapma, para istemem, yapma! Sen beni borçlu yerine koydun, namusuma sövdün demektir, al diyor, kafama tekmeyi yapıştırıyordu. Yerden kalkabilmek için bir iki çabaladım. Yeni bir tekme ile sırtüstü düştüm. Yözüm gözüm kana bulanmıştı. Bir taraftan yenimle

siliyor, bir taraftan yalvarıyordum. Hırsı gitgide parlıyordu. Koştu, kapının sürgü demirini kaptı. Üstüme gelinceye kadar ayaktaydım. Sustalıya el attım. Ötesini biliyorsunuz.»

«Hak rahmet etsin,» dedi herkes... İzzet'in yeni efendisi de öyle dedi. Gözlerinde iki renk ışık yanarak.

Ayşe, İzzet'i beklemişti. Babası gümrük hammalıydı ama, gün görmüş bir kızdı:

«Kaderim neyse, sonuna kadar o!» demişti.

İzzet, haftalıklarını günü gününe alıyordu. Bir gün patronuna dedi ki:

«Yine eskisi gibi yapacağız. Yoksa benim metelik tutacağım yok. Sen biriktir ağa, beş on kuruş toplanınca gün alırız. Allahın izniyle...»

İzzet'in anası bunu duyunca, düşünceye daldı. Altı ay geçti. Yine bir perşembe günü akşamı, yine efendisi kasa başında para sayarken, İzzet yaklaştı. Gözlerinin önünü simsiyah bir duman kapladı. Tezgâha tutunmasaydı yıkılacaktı. İki gözde iki renk ışık:

«Kapa kepenkleri!» dedi.

İzzet'in genç efendisi, bu sefer kapıyı da örttü. Eline demir endazeyi aldı:

«Elini oynatırsan kafanı parçalarım. Kuzu gibi yatarsan, canına kıymam. Beklediğim gün geldi,» dedi.

İzzet, sesini çıkarmadan gömleğini yukarı sıyırdı, donunu, pantalonunu dizlerine kadar indirdi. Yüzü koyun yere uzandı. İki yanındaki toprak, bir kan gölü halinde halkalanıncaya kadar, gık demedi.

«Kalk şimdi, it oğlu it! Anamın ahdı yerine geldi. Babamın ruhu da şad olmuştur derhal...»

İzzet, kapıya kadar dizlerinin üstünde sürüklendi. Etrafa sezdirmeden, ağzından fırlayacakmış gibi olan gırtlağını yutmıya çalışarak yürüdü. Eve gece yarısından sonra vardı. Anası haykırarak İzzet'i eşiğin üstünden aldı,

sırtında sedire götürdü.

İzzet, üç gün gözünü açmadı. Üç gün, üç gece «Kuduz köpek... Kuduz köpek...» diye sayıkladı. Sonra kalktı, kasketini giydi. Günlerce şehrin arka sokaklarını, kırları, bağları dolaştı.

Bir gün farkına varamadı, ağasının dükkânının önünden de geçti. Mavi, sarı ışıklar yüzüne vurdu:

«Gel ulan buraya!»

«Buyur ağa!»

«Çalışmak ister misin yanımda?»

«Eyvallah ağa!»

«Benim işim kalmadı seninle... Sanattan da anlarsın. Günaha da girdim sayılır. Yarın gel, işe başla! Allahın da gönlü olsun!»

«Sağ ol ağam!»

«Sen de sağ ol!»

İzzet, ömründe iki defa olarak, türkü söyliye söyliye eve geldi. Gece sokaklarda ayak sesleri kesilince kasketini giydi, çıktı. Belediyenin şehir dışındaki çöpçüler evine doğruldu. Yarısı yıkık, damında otlar, çalılar bitmiş bir binaydı bu... Arka tarafında kuduz müşahedesi yapılan köpeklere mahsus bir baraka vardı. İzzet, on beş gün kadar önce, kuduz şüphesi altında bir köpeğin buraya kapatıldığını biliyordu. Etrafta ses sada yoktu. Diz boyu otların arasından fısır fısır oraya sokuldu. Köpek havladı. İzzet sindi. Bir adım daha attı. Köpek iki ayağiyle tele tırmanıyor, kısık kısık uluyordu. Yan tarafta ancak bir köpeğin girebileceği kadar dar bir tahta kapı vardı. İzzet kapıyı açtı, köpek üstüne hücum etti. Uzaktan, elektrik fabrikasının hırıltısı geliyor, ta tepede yanan bir lâmbanın da ışığı vuruyordu. Köpeğin ağzı köpükler içindeydi. İzzet kapıyı aralık tutarak bekledi, sonra kurşun gibi hayvanın gırtlağına atladı, sıktı, sıktı. Belinden iki arşın kadar çamaşır ipi çıkardı, hayvanın ağzını bağladı ilk ön-

ce... Sonra dört ayağını sıkı sıkı sardı. Derinlerden bir ses:

«Ulan, kim var orda?»

diye haykırdı. İzzet sindi. Köpek gırtlağiyle uluyordu. Sırtladı hayvanı, otların arasına daldı, şoseye çıktı.

Hayvanı evde ekmek dolabına kapadı. Anasına sıkı sıkı tembih geçti. Şafakla beraber dükkâna gitti.

Bütün gün itler gibi çalıştı. Sarı, mavi gözlü efendisi, bıyık altından gülerek onu seyretti. Müşteriye karşı takındığı kibarca tavırları, döktüğü dilleri görünce, onun iyi bir esnaf olacağını düşünüyordu. Arasıra babasının top sakallı, pembe yanaklı hayali gözlerinin önünden geçiyordu.

Ezan okunurken:

«Hadi İzzet, git sen artık,» dedi, «al şu onluğu, yarın erken gel! Bugünden itibaren eski şeylerden hiç söz açmıyacağız. Söz mü?»

«Sağ ol ağa!»

İzzet, her günkü gibi kepenkleri indirdi, kapıyı yarı örttü. Koşarak çarşıyı geçti. Eve vardığı sıra ortalık adam akıllı kararmıştı. Köpeğin sesi çıkmıyordu. Ama dolabın kapağı tıkırdayınca kesik bir hırıltı çıkardı. Köpükler dolabın çatlaklarından dışarıya çıkmıştı. İzzet, hayvanı yine sırtladı, artık gecenin iyice kararttığı arka sokaklardan koşarak, ikide bir sendeliyerek, kaburga kemiklerinin altında birdenbire dayanılmaz ağrıya kulak vermeden, dükkâna doğru ilerledi. Kapı bıraktığı gibiydi. İçerde ölü bir ışık yanıyordu.

Diz çökerek hayvanın iplerini çözdü. Ensesinden sıkıca tutmıya çalıştığı halde eli yüzü kanlı köpüğe bulanmıştı. Cebinden sustalıyı çıkarıp köpeğin kaba etine daldırdı, sonra aralıktan dükkâna salıverdi. Acele kapı kepengini kapattı, sürmeyi sürdü, kilidi vurdu.

Köpeğin mi, adamın mı sesi olduğu belirsiz, bileği

taşına tutulan bir çinko parçasının çıkardığı keskin sese benzer bir ses, karanlığı yırttı. Bir şeylerin gürültü ile devrildiği duyuldu. İzzet köşe başını dönerken, hayvanın sevinç içinde uzun uzun uluduğunu işitti.

Cebindeki kırmızı onluğu düşündü. Adımlarını köprü başına, İspinozun meyhanesine doğru çevrildi.

1953

İÇİNDEKİLER

Birkaç Söz	5
Merdivende İnsan Var	10
Bir Makinenin Gözyaşları	17
Odacı Namzedi	26
Üst Kat	32
Kör Nefis	39
Hesna Hanım	46
Köle Hanı	52
Köpek	58
Otuz Papel	64
Arzu	71
Sır	79

YEDİTEPE

YAYINLARI

Fiyatı 100 Kuruş